

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Gods geduldige haast

Doch dit ene mag u niet ontgaan, geliefden, dat één dag bij den Here is als duizend jaar en duizend jaar als één dag. De Here talmt niet met de belofte, al zijn er, die aan talmen denken, maar Hij is lankmoedig jegens u, daar Hij niet wil, dat sommigen verloren gaan, doch dat allen tot bekering komen.

2 Petrus 3 : 8—9.

Wat vliegt de tijd! Dat hoor je anderen verzuchten en je zegt het zelf ook: wat is nu een dag? Je bent nauwelijks opgestaan, of je gaat al weer naar bed. Wat is een week? Vóór je 't weet is het al weer zondagmorgen: tijd om naar de kerk te gaan. Een jaar? Een jaar is niets.

De tijd vliegt. Ja, maar niet voor iedereen. De t.b.-patiënten en de mensen met kinder-verlamming zeggen het ons niet zo gauw na, dat een jaar maar niets is. En de man met vijftien jaar Leeuwarden ook niet. En de bevolking van de vluchtelingen-kampen niet. En de verloofde stelletjes, die onderaan de wachtlijst voor een huis staan, niet. En de kinderen meestal ook niet.

Want ze hebben allemaal iets, waarop ze wachten. Iets, waarnaar ze uitzien. Ze kijken allemaal de toekomst in: wanneer gebeurt het nu eindelijk? Wanneer mag ik van bed af? Wanneer kom ik vrij? Wanneer vind ik een vaderland? Wanneer kunnen we trouwen? Och, en kinderen hebben altijd wel iets, waarop ze wachten: een verjaardag, een feestje, vakantie. En eigenlijk wachten ze stuk voor stuk op de tijd, dat ze ook groot zijn, dat ze meetellen.

Ze wachten allemaal, — en wachten duurt lang.

Dat merken we zelf toch ook nog wel eens. Meestal glippen de dagen en de weken tussen onze vingers door. Meestal weten we niet, waar de tijd blijft. Maar soms, — soms wachten we nog op iets. Je zit te wachten op een telefoontje van je dochter, die examen doet. Of je ligt te wachten op je zoon, die maar niet thuis komt. Je wacht op een brief of je wacht op een promotie. Je wacht een paar minuten en het lijken jaren. Je wacht jaren, en het lijken eeuwen. Als je wacht, vliegt de tijd heus niet. Als je wacht, kruipt de tijd. Of hij staat stil.

Een enkele keer staat de tijd voor ons nog wel eens stil. Soms wachten we nog wel op iets. Soms zeggen we nog wel: was het maar zover. Maar meestal jagen de dagen voorbij. Meestal hebben we niets meer om op te wachten, als wachters op de morgen. Of is het er wel, maar zijn we het vergeten?

Want de christenen, aan wie Petrus deze brief schreef, wachtten wel op iets. Ze hadden samen iets, waarnaar ze hunkerden. Ze zeiden niet: wat vlug gaat de tijd. Maar: wat duurt het lang. Kwam het nu maar. Kwam HIJ nu maar!

Daarom ging het ze immers: om de komst van Christus. Want zijn komst was hun belofde. En van die belofte kwam niets terecht, vonden ze. God treuzelde maar wat. God schoot niet op.

Hadden ze dan werkelijk reden, om te klagen dat God talmde? Als WIJ dat nu eens deden. Er was toen nog geen halve eeuw verlopen sinds Christus' hemelvaart. Dan zijn negentien eeuwen nog wel wat anders.

Ja, dat is nu het merkwaardige. Voor die mensen had het nog maar eventjes geduurd. Toch vonden ze dat het vreselijk lang duurde. Toch zeiden ze: God talmt. Maar wij, die al zoveel langer hebben moeten wachten, wij

vinden helemaal niet dat God talmt. Wij vinden dat heel normaal, dat Christus nog niet komt. Stel u voor, dat Christus morgen weerkwam. Zouden we dan zeggen: eindelijk! Of: nu al? Daar kijken we toch niet van op, als Christus nóg een hele tijd op zich wachten laat.

Maar die christenen van 1900 jaar geleden vonden het helemaal niet gewoon.

Waarom eigenlijk niet?

Omdat ze geloofden. Omdat ze geloofden in Christus. Omdat ze Hem kenden in de kracht van zijn kruis en zijn opstanding. Door Christus' kruis en opstanding was immers alles veranderd. Christus was in de wereld verschenen. Dat betekende: het oude is voorbij gegaan; zie, het is alles nieuw geworden. Want Hij had het slavenjuk der zonde versplinterd, Hij had de deuren van de gevangenis opengeworpen. In Hem had God zijn reddende hand naar deze wereld uitgestoken. En omdat Christus zó verschenen was, — daarom moest nu ook alles veranderen. Nu moest de verlossing ook doorbreken. Nu moest er ook een eind komen aan die bange nacht van ellende. Nu moest de morgen aanlichten, de grote morgen van de héerlijkheid der kinderen Gods.

Omdat ze wisten: van Christus' kruis en opstanding zit de doorbraak van het eeuwige leven onlosmakelijk vast, — daarom geloofden ze het ook: Christus komt zó weer. Het mag éven duren. Maar Hij staat te komen. En dat vonden ze heerlijk. Dat was immers de redding die ze hadden aangegrepen, de redding van hun leven, de verlossing van de wereld.

Daarom waren ze ook verwonderd, dat het nog maar steeds niet gebeurde. Dat nóg de wolken niet scheurden en dat nóg Christus niet verscheen en dat nóg alles bij het oude bleef. De ellende werd niet lichter, de dood was er nog en de honger, het onrecht tierde even welig als vroeger. Alsof er niets gebeurd was. Hoe kon dat nu? Zat God dan stil? Talmde Hij maar wat met zijn belofte van vernieuwing? De dag des Heeren was met Christus aangebroken. De morgenschemering van die dag was gekomen. Dat kon toch niet, dat de middag dan op zich wachten liet? Dat bestond toch niet, dat Christus' werk niet meer uithaalde dan wat ze er nú van zagen, dan wat ze er van merkten? Dat kon toch niet, dat Hij maar niet weerkwam? Treuzelde God maar wat? Maakte God er geen haast mee?

Op die vraag komt het antwoord van Petrus. Hij zegt: natuurlijk, het duurt wel lang. Maar daarbij mag u dit ene niet ontgaan. Dat het God nog veel langer duurt. Gij hebt haast. Maar God heeft nog veel meer haast. Want één dag is bij de Heere als duizend jaar. Als wij één dag op de wederkomst van Christus moesten wachten, dan zeiden wij: wat is nu een dag? Eén dag wachten, méér niet? Nou, dan zit er tenminste schot in. God zet er een geweldige haast achter. Zo rekenen wij. Zo tellen wij. Maar de Heere telt anders. Wij, die zo'n haast hebben, wij vinden een dag toch nog niets. Maar die éne dag geldt bij de Heere toch altijd nog als duizend jaar. Zó lang duurt God één dag, als het om de vervulling van zijn belofte gaat. Zó'n haast heeft God om te komen tot de dag van Christus. Wij hebben haast. Maar God heeft nog veel meer haast.

Het duurt wel lang. Maar dat betekent niet dat de Heere met de belofte treuzelt. Nee, hoe lang het ook duurt: de Heere talmt niet. Wij zeggen wel: God schiet niet op. God

UIT DE INHOUD:

<i>Gods geduldige haast</i>	J. K.
<i>Nog eens: de Crisis</i>	C. V.
<i>Welwillendheid</i>	H. J. J.
<i>Antieke Theologieën (V)</i>	K. J. P.
<i>Hereniging in Amerika? (VI)</i>	J. M.
<i>Tweeërlei Scheppingsverhaal (II)</i>	H. V.
<i>Ingezonden</i>	
<i>Persschouw</i>	C. V.
<i>Van hier en ginds</i>	
<i>Kerknieuws</i>	

maakt geen haast. Maar wij, met onze geweldige haast, wij begrijpen nog niets van God. God heeft nog veel meer haast dan wij. Een dag is bij Hem als duizend jaar.

Ja, maar nu ook dat andere: duizend jaren zijn bij de Heere als één dag.

Kijk, als wij haast hebben, dan worden we ook ongeduldig. Dan moet en dan zal het ook gebeuren, direct. Als wij haast hebben om klaar te komen met het een of andere werkje, dan hebben we nauwelijks geduld om het goed te doen. Dat zie je vaak bij je kinderen, die wat moois willen maken. Vol ongeduld gaan ze aan het werk: gauw dit, gauw dat. Maar als het af is, blijkt het lang zo mooi niet als ze hadden verwacht. In hun ongeduld hebben ze het maar zo gedaan.

Onze haast is altijd vol ongeduld. Daarom begrijpen we ook niets van God. Want God heeft nog veel meer haast dan wij. Maar terwijl Hij een oneindige haast heeft, heeft Hij ook een oneindig geduld. Een dag is voor God wel duizend jaar. Zó'n haast heeft God. Zo lang duurt voor God één dag. Maar voor die God zijn duizend jaren tegelijk als één dag. Zo geduldig is God. Zelfs als het duizend jaren duren moet, dan telt dat voor Gods geduld nog niet meer dan één dag, die voorbij is, eer je het weet.

De Heere vertraagt de belofte niet. Nee, want Hij heeft grote haast. God heeft zo'n haast, dat wij het ons niet eens kunnen voorstellen.

Maar in die haast is Gods grote geduld: Hij is lankmoedig over ons.

De Heere is lankmoedig over ons. Dat betekent in de bijbel altijd, dat God zijn oordeel nog niet doet komen, dat Hij nog niet komt met zijn toorn. Dat God het nog duldt dat we tegen Hem opstaan.

Christus komt nog niet weer. Dat betekent niet alleen: God wacht nog met de volle doorbraak van het eeuwige leven. Maar ook: God wacht nog met de volle uitbarsting van zijn toorn.

Daarover heeft Petrus in het begin van dit hoofdstuk gesproken, dat deze aarde als een schat door God is weggelegd en voor het vuur bewaard tegen de dag van het oordeel en van de ondergang der goddeloze mensen.

En als de Heere nu alleen maar uit was op oordeel, als Hij alleen maar lette op de goddeloosheid, op onze lichtzinnigheid, op onze hardheid en onverschilligheid, — ja, dan zou Hij Christus direct doen weerkomen om er een eind aan te maken: en het in de ondergang van deze verschrikkelijke wereld te bewijzen dat Hij God is, Hij alléén.

Maar dat is het nu juist, God heeft Christus niet gezonden om toch maar vooral het oordeel te voltrekken, doch om van het oordeel te behouden. God heeft Christus niet laten

komen en doet Hem niet weerkomen om de ondergang te brengen, maar om van de ondergang te redden. Hij zoekt onze dood niet, maar ons leven.

Hij wil niet zo snel mogelijk een eind aan de goddeloosheid maken, maar Hij wil van de goddeloosheid ons bekeren. God is in Christus gekomen ter verlossing.

En dat is nu het geheim van zijn haast en van zijn geduld. Hij wil verlossen. Daarom is één dag voor Hem als duizend jaar. Zo'n haast heeft God. De Heere vertraagt de belofte niet. Nee, want één dag uitstel, dat weegt Hem even zwaar als voor ons duizend jaar. Want God wil háástig verlossen.

Maar daarom zijn duizend jaar voor God ook als één dag. Zoveel geduld heeft God. Zo lankmoedig is God. Want Hij wil: niet, dat enigen verloren gaan; doch, dat allen tot bekering komen.

Wij zouden zeggen: hoe langer Christus wegblijft, hoe minder er in Hem zullen geloven, hoe minder er door Hem gered zullen worden. Want — we zien het aan ons zelf — dat Christus nog niet weerkomt, dat vinden we heel gewoon. En vinden we het ook niet goed? O nee, we zeggen niet: er komt niets van. Maar is het dan toch niet waar, dat we Christus' komst hebben verschoven naar een heel verre toekomst. En dat we doen, dat we leven alsof Hij niet weerkomt. Het nog-niet-komen van Christus, — wij gebruiken het zo maar om onze eigen gang te gaan, ons eigen leven te leven. We leven niet meer voor Hem, die komt, maar voor ons zelf. En omdat we niet meer wachten, echt wachten op de dag des Heeren, daarom vinden we ook dat de tijd voorbijjaagt, dat het veel te vlug gaat. Nog even, dan is het op. Dan is het uit. En dan wacht ons niets meer:

Beangstigend jaagt de tijd voorbij.
Reeds oversteeg ik levens top.
Hoe moeizaam was de klim bergop,
Hoe rên ik neer naar doods vallei.
(Willem de Mérode).

Dan wacht ons niets meer. Of ja, dan wacht ons nog wel iets. Maar daarop wachten wij niet.

We doen alsof Christus niet weerkomt, alsof zijn eerste komst niet roept om zijn laatste komst. Maar dat betekent toch eigenlijk al, dat we ons niet bekeren. Dat Christus' kruis en opstanding ons leven niet veranderen, de richting van ons leven niet ombuigen, — naar God toe, naar Christus toe, naar het leven toe.

De Heere wacht nog met de dag der heerlijkheid. Ja, want Hij wacht nog met de dag van het gericht. En dan zeggen wij wel: gelukkig, we kunnen onze gang gaan; en we gaan onze gang. We gebruiken Gods lankmoedigheid nog om verloren te gaan. Maar dát wil God niet. Hij wil ons niet moedeloos maken, Hij wil ook niet, dat we ons in onze dwaasheid vastbijten. Hij wil niet dat we Christus loslaten en verloren gaan. Dáárom laat Hij het niet zo lang duren. Maar hiertoe, opdat wij allen ons bekeren. Dat we allen om Christus' dag gaan roepen. En voor zijn komst gaan leven.

Als dat niet waar was, dat God op onze bekering uit is, — als dat niet waar was, dat God onze verschrikkelijke ongerechtigheden draagt en bij onze opstand niet ingrijpt en bij onze onbekeerlijkheid niet opvliegt, — als dat niet waar was, ja, dan was het uit. Dan kwam God. Dan kwam Christus met het verderf over ons, goddeloze mensen.

Maar zo is God niet. Zo doet God niet. Hij heeft zijn Zoon gezonden, want Hij zocht ons leven. Hij laat zijn Zoon nog niet weerkomen, want Hij zoekt ons leven.

En wie zich bekeert tot Jezus Christus, vandaag en morgen en dan wéér, — voor hem gaat de tijd niet alléén maar snel. Want bekering, dat is: vooruit gaan zien naar de dag, waarop het eindelijk blijken zal, hoe volkomen de verlossing is die God door Jezus Christus deed in-breken in de wereld, — de dag van Christus' wederkomst.

Nog is die dag verborgen. Maar ik kan nu geduldig zijn: God heeft haast. Het blijft er wel allemaal nog: het verdriet en de dood, de tegenslag, de angst, de zonde, de gebrokenheid en de ellende zelfs van mijn beste werken. Maar als ik ongeduldig word en naar het einde snak, dan zegt God: wees maar geduldig; Ik heb nog veel meer haast dan jij. Ik treuzel niet met de belofte.

En kijk, dan begrijp ik er niets van, van Gods grote haast en van zijn eindeloos geduld. Maar ik begrijp het tóch heel goed: als God dan zo'n verschrikkelijke haast heeft, wat moet zijn geduld met mij dan groot zijn. Wat is zijn lankmoedigheid gewéldig.

Dat is de genade van Gods geduldige haast. En door die genade ga ik me nu haasten, werkelijk haasten tot bekering „in heilige wandel en godsvrucht, vol verwachting spoedende naar de komst van de dag Gods”.

Waskemeer.

J. Keuning.

Nog eens: de Crisis

Verleden week hebben we een paar opmerkingen gemaakt over de crisis, waarin het gereformeerde leven momenteel verkeert.

Er breekt zich daarin duidelijk een nieuwe „geest” baan.

Een geest, die vreemd staat tegenover het goede, dat in het calvinistisch reveil van de vorige eeuw werd geschonken: Een geest, die als hij doorwerkt de gereformeerde wereld grondig zal veranderen. Ja, misschien wel het einde daarvan zal zijn.

Ik wil ook deze week op enkele symptomen daarvan wijzen.

Ze zijn voornamelijk gekozen uit wat uit de studenten wereld opkomt.

Zoals reeds werd gezegd, treedt steeds in de kringen der jongeren het duidelijkst aan de dag wat in een bepaalde gemeenschap komende is. In de jongerenwereld, en dan speciaal in die der studenten, breekt zich baan wat straks de grote massa grijpen en omzetten zal.

Zo was het steeds, zo zal het ook nu weer zijn.

Het is algemeen bekend geworden, dat in „Pharetra”, een orgaan van de studentenwereld aan de V.U., artikelen verschenen, die de mogelijkheid en de werkelijkheid van de christelijke wetenschapsbeoefening aan een eigen universiteit dubieus stelden en zo een rechtstreekse aanval op de grondslag der V.U. lanceerden! Er werd in het blad voorts zo geschreven, dat de Rector der V.U. ingreep en het de financiële steun van de directie verloor. Maar ondanks dat gaat het op de ingeslagen weg voort! Op een wijze, welke „Tot Vrijheid geroepen” er toe bracht het als

een „schendblaadje” te kwalificeren. Dat blad schreef verder: „Dat hierin met allerlei verschijnselen de draak gestoken wordt is op zichzelf nog niet te laken. Daar kan iets positiefs liggen. Dat dit geschiedt op een ronduit schunnige wijze maakt de zaak bedenkelijker. Er verschijnen van tijd tot tijd stukjes, waaruit blijkt, dat de redactie nog vol zit met moeilijkheden die aan de puberteit eigen zijn. Maar als er een artikel verschijnt onder het opschrift: „Het is verdomme nog steeds hetzelfde” dan rijst toch de vraag of het zo langzamerhand geen tijd wordt, dat de heren Directeuren van de V.U. deze kwajongens die zo „flink” bastaardvloeken durven neerschrijven — echt studentikoos; wie doet me wat? — tot de orde roepen en duidelijk maken, dat er ergens grenzen zijn”.

Hoe de levensstijl verandert kan men opmaken uit de viering van het laatste lustrum van het studentencorps aan de V.U. Volgens de Volkskrant — in de protestantse dagbladen werd daarover niet alles geschreven — behoorde daartoe ook een galasoiree. En als een hoogtepunt van het festijn werd een groots bal aangekondigd. Voorts werd op de Westermarkt een rally georganiseerd, een luizenmarkt met wafels, poffertjes, hansworsten, waarzeggers enz.

Wie zich goed realiseert wat in deze studentenwereld wordt geschreven en gedaan beseft scherp dat in de huidige studentenwereld inderdaad een verandering is opgetreden, die haar onherkenbaar maakt ten opzichte van wat in de grote dagen der Vrije Universiteit als het ideale studentenleven werd beschouwd.

In het orgaan van het studentencorps te Kampen stuit men ook voortdurend op symptomen van een diep ingrijpende en krachtig doorwerkende verandering van geestesgesteldheid, van levensvisie.

Ik noem enkele dingen.

In het blad werd een „discriminatie” gesignaleerd, welke door de gereformeerde pers zou worden toegepast in verband met de kwestie Nieuw-Guinea en de Wereldraad van Kerken. Daarover werden zeer harde dingen gezegd. O.a.: „Politiek wordt Gereformeerd Nederland dom gehouden door „Trouw”, die steelsmatig zijn berichtgeving „zuivert”. Recente staaltjes leverde Trouw door de berichten van de Oecumenische jeugdassemblee te zuiveren van tendenzen die anti-koloniaal waren!

Dat mag men niet weten!

Het sterkste verhaal is hoe vader Bruins Slot zoon de Quay tot de Nieuw Guinea A.R.-politieke orde riep.

Op de datum dat we dit schrijven bivaakt Karel Doorman nog steeds in de Oost. Gesteund door Christelijk-sociaal Nederland koos hij koers.

Ten afscheid zei minister Visser:

„Dit smaadeel zal iedereen er aan moeten herinneren, dat Nederland een marine bezit, die in staat is zich overal ter wereld te vertonen en voor Nederlandse belangen te waken”.

Alsof we nog in een of ander koloniaal tijdperk leven. Luide toejuichingen op A.R.-tribune. „Je Maintiendrai!”

Alsof deze hele kindervertoning geen directe averechtse werking zou hebben op alle oud-koloniaal gebieden.

En christelijk westen weer eens haar alleronchristelijkst gezicht trok. En onnoemelijk veel geestelijk verspeelde”.

Het slot van dit artikel luidde aldus:

„Dit is nu wel weer genoeg.

Mede langs deze weg hoop ik dat vele studenten hun eventuele Trouw-, Geref. Weekblad-, A.R.-Staatkunde-abonnementen op zullen zeggen.

Zodoende niet langer sympathisant blijven van discriminatie.

Hopelijk zien we elkaar terug in een (gereformeerd) „Vrij Nederland”.

Op uitbundige wijze wordt in dit blad steeds de loftrumpet gestoken op de Wereldraad van Kerken.

In een artikel waarin een pleidooi werd geleverd voor de aansluiting van het studentencorps bij de Oecumenische Jeugdraad werd o.a. gezegd:

„De gereformeerde jeugdbonden hebben zich tot nu toe te veel laten intimideren door een vroeger genomen synodebesluit, dat vooralsnog aansluiting van de gereformeerde kerken bij de wereldraad van Kerken niet raadzaam achtte.

Wij geloven, dat dit synodebesluit in 1960 niet meer die bindende betekenis kan hebben als toen het genomen werd. De W.C.C. (Wereldraad van Kerken) heeft zich in positieve richting ontwikkeld en allerlei vermeende bezwaren toen bleken in het geheel niet steekhoudend te zijn. Wij verwachten binnen niet al te lange tijd dan ook wel een beter besluit.

De I.C.C.C. kan hier geheel buiten beschouwing blijven. Deze schreeuwleijkerds hebben geen zegen op hun arbeid te wachten. Wij adviseren een ieder beslist nooit van maar één publicatie van deze relschoppers kennis te nemen, omdat ze zich alleen maar onledig houden met het voeren van één lange onwaarachtige leugencampagne (Korea).

Bij het afzijdig houden van de gereformeerde kerken van de oecumenische beweging heeft vrijwel niemand vrede, enkele buitenbeentjes daargelaten.

Bovendien maken wij ons schuldig tegenover andere kerken in Nederland, die de gereformeerde inbreng beslist hard en hard nodig hebben.

En, om het wat geloviger te zeggen: het is zonde wanneer je je buiten het krachtyeld van de Heilige Geest plaatst.

Ontegengesteld is de oecumenische beweging een krachtige werking van de Heilige Geest in onze dagen...

Welnu, in deze situatie, waarin de gereformeerde kerken op twee gedachten hinken, moet een daad gesteld worden. Dat kunnen wij als F.Q.I. We kunnen namelijk weer toe-

treden tot de oecumenische Jeugdraad in Nederland!...

Het gaat er om een daad te stellen. Na aansluiting moet dit dan de pers ingeslingerd. Dat kan alleen maar een positieve uitwerking hebben!

„Studenten aan de Theologische Hogeschool te Kampen sluiten zich aan bij de oecumenische Jeugdraad in Nederland”.

Dit mes snijdt naar twee kanten. Enerzijds een appèl op het gereformeerde kerkvolk en anderzijds een gereformeerde stem in de O.J.R. erbij!”

Zoals men weet, hebben de Kamper studenten de signaleerde „daad gesteld” en werd het bericht daarvan de pers „ingeslingerd”.

* * *

Dat een zogenaamde „positieve” houding wordt ingenomen t.o.v. de film spreekt in deze studentenwereld vanzelf.

Maar die gaat wel zeer ver als men over de films van Ingmar Bergman zegt: „Deze films vragen stuk voor stuk dagen lang onze aandacht en omdat er veel aan ons voorbij gaat, is meerdere malen zien geen overbodige luxe. Voor één film van Bergman ruil ik graag alle religie die ik in de Kerk, daarbuiten en in mijzelf tot op heden zie. Hij is voor mij de kunstenaar in gesprek of liever gevecht met God, die in zijn eigen tijd staat en door zijn eigen tijd gewaardeerd en bereikt wordt”.

Dat het bekende „manifest van de dertig” — het was gericht tegen de door de regering gevoerde politiek inzake Nieuw-Guinea — zou worden toegejuicht kon men verwachten.

De lof ervan werd bezongen in het kader van een oproep om aan „loyale oppositie” in de kerk plaats te geven. Aldus: „Daarom zijn wij blij — het gaf de gereformeerde burger moed — met het „manifest der 30”, die — zij het naar mijn smaak nog wat erg tam — toch een poging waagden inzake Nederland-Indonesië een daad te stellen.

Wel mis je meer pijnlijk de namen van Prof. Berkouwer en Prof. Ridderbos, waarom??

„Trouw” toonde zich weer alle aanneming onwaardig, door het artikel van hoofdredacteur Bruins Slot, en Ds Vellenga's koloniaal krakeel in de (vernieuwde!) kerkkolommen: Ja, we worden ongeduldig.

Dit is te zacht gezegd.

We zijn vaak verontwaardigd”.

Over Nederland's taak ten opzichte van Indonesië wordt nog de volgende wijsheid verkondigd:

„Nederland heeft een grootse taak te verrichten op N.-Guinea, wordt er vaak gezegd. En het is nog waar ook, hoe vroom en afgesleten deze term ook klinkt. Laat zij de grootsheid van die taak dan ook zien. Laat zij met Indonesië gaan praten over alles wat er na de soevereiniteitsoverdracht gebeurd is. Wil Indonesië niet praten? Indonesië wil praten. wanneer wij openlijk gezegd hebben dat het fout van ons was N.-Guinea van de soevereiniteitsoverdracht uit te sluiten. Is dit 'n te hoge prijs? De prijs kan nooit te hoog zijn wanneer het er om gaat om twee van elkaar vervreemde volkeren weer tot elkaar te brengen”.

* * *

Dit zijn enkele stemmen uit de kringen van de synodaal-gereformeerde studenten.

Ongetwijfeld, het zijn studentenstemmen. En men moet bij de beoordeling daarmee rekenen. Studenten overdrijven, slaan door, chargeren, caricaturiseren — en dat wordt hun graag gegund. Men moet niet elk woord van hen op een goudschaaltje wegen.

Het gaat ons daarom vooral om de geest, die uit dit alles spreekt.

Het is immers zo, dat de kuyperiaanse wereld onherroepelijk voorbij is. En evenzo het typische kuyperiaanse theologische denken. En nu is de grote vraag: wat komt er nu?

Het zou iets heerlijks zijn, een wonder van Gods genade, als de band aan het onfeilbare, door de Schrift tot ons komende woord van God, opnieuw werd gelegd en dan zó, dat het woord Gods metterdaad het ganse leven doortrok en beheerste: als het Evangelie met grote kracht en duidelijkheid onvermengd, eenvoudig, werd gepredikt; als een nieuw christelijk leven zich baan brak, waarin ernst werd gemaakt met Christus' opdracht om alleen zijn koninkrijk te zoeken en er met de laatste ernst gestreden werd tegen satan,

wereld en eigen vlees; als de schriftuurlijke, de christelijke, antithese tussen wat uit God is, wat naar Gods woord is en wat uit de mensen zelf stamt met alle scherpte werd gesteld; als met nieuw élan en kracht de worsteling om een echt christelijke wetenschap, politiek, sociaal economische ordening werd gestreden.

Maar dáár lijkt het weinig op.

Prof. Dijk allerlei verschijnselen besprekende waarin het afbuigen van de schriftuurlijke, gereformeerde lijn openbaar wordt, schreef onlangs: „In al deze zorgelijke dingen gaat het om de orde der kerk, om de handhaving der Belijdenis, om de gehoorzaamheid aan Gods Woord, en ik zie in al de genoemde verschuivingen deze drie op het spel staan. In o.a. de door onze „meeste vergaderingen” niet getolereerde zgn. oecumenische diensten; in de toetreding tot de oecumenische gemeenschap, waarin een gelijkwaardige plaats gegeven wordt aan uitgesproken modernisten; door de vorming van een studentenkerk met een tucht-loze avondmaalsviering (wat een kerkeraad alleen wel kan veroordelen); door een „ruime levenswandel”, die zich hoe langer hoe meer verwijdt van de bijbelse levensregelen, want... deze dingen werken door. Jeugd en Evangelie ging eerst over tot de Oecum. Jeugdraad; nu ook ons studentencorps in Kampen; — ik betreur dat meer dan ik zeggen kan, en....

wat zal straks onze kerken worden ingedragen? Komt de boodschap van Gods recht, van onze zonde en doemwaardigheid, van 's Heren soevereine genade in Christus, van de onweerstandelijke werking van Gods Geest, van de eeuwige straf, en ook van de heiligheid der kerk, waarom in 1834 en 1886 gestreden is, tot haar volle geldigheid?”

* * *

Zo schreef Prof. Dijk.

Wat we uit de geciteerde woorden van hedendaagse geref. jongeren horen — dat is een zuivere resonans van wat bladen als „Wending” en „In de Waagschaal” te lezen is. Het is de stem van de „midden-orthodoxie” uit de Ned. Herv. Kerk.

Krijgt de hervormde predikant, die reeds tien jaar geleden constateerde: „De Gereformeerde Kerken annexeren zichzelf”, inderdaad gelijk?

Heeft Dr Koolhaas, de voorzitter van de synode der Ned. Herv. Kerk het toch goed gezien, toen hij verklaarde, dat binnen 25 jaar de vereniging van Hervormde en Gereformeerde Kerken een feit zal zijn?

C. V.

N.B. In het artikel van verleden week werd gesproken van Buskes en Sikkel. Dat moest zijn: Buskes en Smelik.

WELWILLENDHEID

Dit woord komt in onze Bijbel zelden voor. Let er wel op dat ik zeg: het woord. Want de zaak die wij met dit woord aanduiden komt herhaaldelijk voor. En daarover wil ik het vanzelfsprekend hebben. Om ons bij te brengen of liever te herinneren, dat de HERE welwillend is voor zijn volk. En dat wij als navolgers van de Here Jezus welwillend zullen zijn voor onze broeders, ja voor alle mensen.

Het woord komt in ons Nieuwe Testament bij mijn weten één keer voor. En wel in Hand. 24: Paulus voor Felix. De Hogepriester met enige oudsten komen met een advocaat Tertullus om bij de stadhouder hun klachten tegen Paulus in te dienen. De advocaat begint met het beleid van Felix te prijzen. En dan zegt hij in vs 4: „Maar om u niet te lang op te houden. verzoek ik u, met uw bekende welwillendheid ons een ogenblik te willen aanhoren”. In vroegere uitgaven van de St. Vert. stond niet „welwillendheid”, maar „bescheidenheid”. Waarschijnlijk verstond men vroeger onder bescheidenheid iets anders dan wij tegenwoordig. In elk geval is welwillendheid wel het juiste woord.

Van God wordt dit woord bij mijn weten zelden gebruikt. Het komt alleen voor in Psalm 86: 5: „Want Gij, o Here, zijt goed en gaarne vergevend, rijk in goedertierenheid voor allen, die U aanroepen”. In de griekse vertaling staat voor „gaarne vergevend” hetzelfde woord, dat in Handelingen vertaald is met welwillendheid. Het komt ook voor in I Sam. 12: 22: „Want de HERE zal zijn volk niet verlaten om zijns groten naams wil, dewijl het de HERE belijft heeft ulieden Zich tot een volk te maken”. Het heeft de HERE belijft, de HERE is zo welwillend geweest, Israël tot zijn volk aan te nemen. Het woord komt ook nog voor in II Kon. 6: 3: „En er zeide één: Het believe u toch te gaan met uw knechten”. Dat wil zeggen: Wees toch zo goed of zo welwillend mee te gaan.

In het profane Grieks komt het meestal voor om de houding aan te duiden van een meerdere ten opzichte van een mindere. Een autoriteit, die naar het strikte recht iemand zou kunnen wegsturen, maar dat niet doet, doch integendeel hem met toegenegenheid aanhoort, wordt welwillend genoemd. Een koning, die naar de regels van het protocol een bezoeker uit de hoogte zou kunnen behandelen, maar die dat niet doet, doch hem vriendelijk aanhoort, heet welwillend. Het is onder de Grieken de houding van iemand, die niet staat op de laatste „tittel en jota” van zijn recht. Maar die naar billijkheid oordeelt en met personen en omstandigheden rekent. Er zit in dit woord iets van koninklijke mildheid en vriendelijkheid. Een verwoede vervolger van het Joodse volk wordt

door Josefus genoemd „niet-welwillend”, wat wel zoveel betekent als „tyraniek”. Kleine autoriteiten, die zich niet sterk gevoelen en altijd bang zijn, dat aan hun rechten wordt tekort gedaan, zijn meestal onwelwillend. Ze houden krampachtig aan hun rechten of vermeende rechten vast en zijn vaak lastposten voor hun personeel. Ze menen hun „standje” op te houden door uit de hoogte te doen. Wie werkelijk hoog staat en zijn positie áán kan, is meestal welwillend. Als we bij een werkelijk groot man op bezoek gaan, doen we dat wellicht met een zekere spanning. Wat vallen echt grote mensen dan vaak mee. Ze zijn welwillend, vriendelijk en geschikt.

De gelovigen worden opgewekt om welwillend te zijn. Maar de bron van die houding ligt elders dan bij de ongelovigen. Christus is de bron van echte welwillendheid. Paulus schrijft in II Kor. 10: 1: „Maar ik, Paulus, doe een beroep op u bij de zachtmoedigheid en de vriendelijkheid van Christus”. We zouden wel zo goed kunnen vertalen: bij de zachtmoedigheid en welwillendheid van Christus”. Zachtmoedigheid en welwillendheid komen vaak bij elkaar voor. Het verschil van deze woorden is zeer gering. Waarschijnlijk ziet zachtmoedigheid meer op de aard of 't karakter, terwijl welwillendheid meer de houding tegen anderen aanduidt. Bij Jezus Christus gaan hoogheid en welwillendheid samen. In Mattheus 11: 27 zegt de Heiland eerst: „Alle dingen zijn Mij overgegeven door mijn Vader en niemand kent den Zoon dan de Vader, en niemand kent den Vader dan de Zoon en wien het de Zoon wil openbaren”. Wie is er groter en hoger dan Hij? Hem is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Maar juist Hij zegt: „Komt tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven; neemt mijn juk op u en leert van Mij, want Ik ben zachtmoedig en nederig van hart”. Van die zachtmoedigheid is de welwillendheid een uiting. Op die zachtmoedigheid en welwillendheid doet Paulus in II Kor. een beroep. Paulus is van plan weer naar Korinthe te komen. Hij is bereid om te vergeven. Hij wil liever niet komen met de roede. Hij komt liever in vriendelijkheid en welwillendheid. Als apostel van Jezus Christus. Aan Diens welwillendheid en zachtmoedigheid moeten ze maar eens denken. En dan de apostel als Zijn gezant ontvangen en zich niet tegen hem verzetten.

In Christus ligt de bron van de welwillendheid, die christenen moeten betonen. In Fil. 4: 5 schrijft Paulus: „Verblijdt u in de Here te allen tijde! Wederom zal ik zeggen: Verblijdt u! Uw vriendelijkheid zij allen mensen bekend”. Voor vriendelijkheid staat het woord, dat ik vertaal met welwillendheid. Wie zich in de Here verheugt, wie echt blij

is in de gemeenschap van Jezus Christus, kan en moet welwillend zijn. Hij hoeft en mag niet krampachtig staan op z'n uiterste recht. Hij hoeft zijn positie niet te handhaven door uit de hoogte te doen. Voor zijn positie zal de Here wel zorgen. De Here is nabij! Hij komt en dan zullen alle gelovigen in zijn heerlijkheid delen. Maar juist daarom kunnen en moeten ze welwillend zijn. Die moet bekend worden. Door hun levenshouding. Niet alleen in het midden van de gemeente. Maar aan alle mensen moet die welwillendheid blijken.

In I Tim. 3 : 3 noemt de apostel onder de vereisten van een opziener : „niet opvliegend, maar vriendelijk, niet strijdvlustig”. Hij moet niet gauw opvliegen en niet vechtlustig zijn, maar vriendelijk of welwillend. Dat is geen bewijs van zwakheid als iemand mild is in zijn optreden. Dat mogen juist Gereformeerden zich wel eens inprenten. Wij houden van „stoere” Gereformeerden, van mannen die „op hun stuk staan” enz. We zouden het een beetje vreemd vinden als iemand zou spreken van „die vriendelijke Gereformeerden” of „die welwillende Vrijgemaakten”. Toch zou dat een eer zijn als men dat van ons allen zou zeggen. Onze welwillendheid moge alle mensen bekend worden. Dat wil de Here. En ouderlingen zullen daarin voorgaan. Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat zij niet scherp mogen vermanen en kras mogen bestraffen als dat nodig is. Maar het wil wel zeggen dat in heel hun houding moge uitkomen, dat zij dienaren zijn van Hem, die zachtmoedig is en welwillend en nederig van hart. Dat welwillendheid niet alleen van ouderlingen gevraagd wordt maar van alle leden der gemeente spreekt wel vanzelf. Maar wordt ook uitdrukkelijk gezegd in Titus 3 : 2, waar de gelovigen er aan herinnerd worden, dat zij geen lastertaal moeten uiten en niet twisten, maar vriendelijk of welwillend zijn

Zo zullen wij dan aanmerken, dat geen ding den Christenen kwalijker betaamt, dan onder elkander oneens te zijn: want dit is het voornaamste hoofdstuk onzer religie, dat wij onder elkander eendrachtig zijn: op deze eendrachtigheid staat en steunt de welvaart der gemeente.

Calvijn.

en alle zachtmoedigheid bewijzen aan alle mensen.

Dat is een vrucht van de hemelse wijsheid waarvan Jacobus spreekt in 3: 17. Eerst heeft hij gewaarschuwd tegen bittere naijver en zelfzucht, die aards, ongeestelijk en duivels is. En dan vervolgt hij: „Maar de wijsheid van boven is vooreerst rein, vervolgens vreedzaam, vriendelijk”. Daar staat weer dat woord: vriendelijk, welwillend, geschikt, toegeeflijk, mild.

Tenslotte schrijft Petrus: „Gij huisslaven, weest in alle vreze uw meesters onderdanig, niet alleen de goeden en vriendelijken, maar ook de verkeerden”. De harde bazen staan hier tegenover de vriendelijke en welwillende. Dat zal wel niet alleen van christelijke eigenaars gezegd worden, maar ook van niet-christelijke. Die waren er en die zijn er ook vandaag nog wel. Maar als die er in de wereld zijn, hoeveel te meer moeten dan christelijke bazen welwillend zijn voor hun personeel.

Er ligt in dit woord iets koninklijks. Ook iets zachts. De Duitsers vertalen het met „Lindigkeit”. Wat wel zoveel is als mildheid. Ik vond ergens een treffende omschrijving, die ik hier weergeef: Een zieke, die bij veel dokters onder handen was geweest kwam bij een uitnemend chirurg, die hem onderzocht. Na het onderzoek zei de patiënt: „Wat hebt u een zachte hand! Het onderzoek, dat anders zo pijnlijk was, heb ik bij u nauwelijks gevoeld”. Bescheiden antwoordde de dokter: „Dat is nu eenmaal mijn vak”. — Hier komt goed uit, wat mildheid eigenlijk betekent: het is de houding van iemand die hoog staat, die z'n positie niet hoeft verdedigen, maar die zeker is van z'n zaak. De christelijke welwillendheid spruit voort uit de zekerheid, dat Christus wel voor onze positie zorgen zal. In Hem zijn we geborgen. Zijn welwillendheid of barmhartigheid draagt ons. Daarom kunnen en mogen en moeten wij voor anderen welwillend zijn. Dat is: mild en vriendelijk en geschikt. Zelfs voor tegenstanders.

Het ontbreken van deze eigenschap heeft in de wereld al veel ellende veroorzaakt. En niet minder in de kerk. Daar ontbreekt het ook vaak aan welwillendheid. Collega Veenhof schreef hierover in Opbouw van 20 dec. 1957, waarvan ik het volgende hier uitschrijf:

„Het is moeilijk, zo schreef een engels auteur in zijn bespreking van dit woord, dat goed te vertalen. Maar het is niet moeilijk in te zien, dat er aan dat wat het aanduidt een schreeuwende behoefte is. Wij leven in een maatschappij waarin de mensen steeds staan op hun wettelijke rechten. Waarin zij alleen maar willen doen wat zij gedwongen zijn te doen. En waarin zij er op uit zijn anderen te laten doen waartoe zij hen wettelijk kunnen dwingen. Telkens weer hebben we het gezien, dat gemeenten werden uiteengescheurd door twist en in tragische ellende werden gestort, omdat mannen en vrouwen, commissies en rechtsprekende instanties zich aan de letter van de wet vastklampten. Wanneer een kerkelijke vergadering bijeenkomt en het boek met kerkelijke verordeningen prijkt op in het oog vallende wijze op de lessenaar van de voorzitter, dan is de misère vlakbij. Er zou een nieuwe wereld oprijzen in maatschappij en kerk als de mensen er mee ophielden hun gedrag te baseren op de wet en op wettelijke rechten en God baden hun vriendelijkheid (welwillendheid, H. J. J.) te schenken”. Daarop volgde toen deze toepassing: „Men zou bijna geloven, dat deze engelsman ook in onze kerken had rondgekeken. Dat zal wel niet het geval zijn geweest. Maar wat hij over de vriendelijkheid opmerkt is raak en heeft ons zeer veel te zeggen”.

Als we echt de Here kennen dan komt er iets van mildheid in onze levenshouding. En als die ontbreekt dan komt dat toch wel, omdat we niet uit de volle welwillendheid des HEREN leven. Als we ondervonden hebben, dat de HERE mild is voor ons en gaarne vergevend en welwillend in het luisteren naar ons gebed, dan kan het toch wel niet anders of wij worden welwillend voor anderen. Anders zou het ons vergaan als de harde dienstknecht uit de bekende gelijkenis van Matth. 18. Het woord welwillendheid komt daarin niet voor. Toch durf ik wel zeggen, dat de koning uit die gelijkenis welwillend was. Zó welwillend, dat hij 10.000 talenten aan de dienstknecht schonk. Dit maakte zo weinig indruk op het hart van deze man, dat hij van zijn kant een mededienstknecht alle welwillendheid weigerde, zodat hij tot de laatste cent zijn recht handhaafde op de

Populair-wetenschappelijke schetsen

Antieke Theologieën

V. Rationele theologie

Hesiodus is het voor ons bekende oudste voorbeeld van rationele theologie. Natuurlijk heeft hij voorgangers gehad, maar van hen is ons niets bekend. Willen we nadenken over de geschiedenis van het westers theologiseren, dan is voor ons Hesiodus het begin. Hij redeneert. Zeker, hij betoont een bijna schrikwekkend profetisch zelfgevoel, maar dat neemt niet weg dat hij redeneert: Moeder Aarde de oorsprong? Maar dat kan toch niet; denk eens na: de wezenlijke oorsprong aller dingen is veeleer zo iets als een levend Niets, het Chaos. Ga maar eens na wat er volgens de overgeleverde mythe allemaal gebeurd is met het echtpaar Aarde en hemel en hun nakomelingen: dat is weinig verheffend! Bovendien is Moeder Aarde een vrouwelijke figuur; wel, ik zal u eens zeggen wat de vrouw is in de wereldwerkelijkheid: men noemt Aarde de Alles-schenkster; maar wat de vrouw allemaal geschonken heeft is niet veel zaaks: ze is de oorzaak van alle rampen; tot die rampen behoort de ijdele verwachting; een nuchter mens ontkomt althans aan deze éne ramp: hij koestert geen ijdele hoop. En wat is er al zo in de geschiedenis te zien? Dat het steeds achteruit gaat. Er is een gouden eeuw geweest en een zilveren, en een bronzen; en mogelijk heeft Homerus gelijk als hij beweert dat er een heroïsch tijdperk geweest is; maar daarna volgde dan toch de ijzeren tijd, in een eeuw waarin men eigenlijk niet leven kan. Hesiodus wenst dat hij óf vóór de ijzeren eeuw, óf daarna mocht zijn geboren. Mogelijk is dit „daarna” een verwijzing naar een toekomstverwachting, waarin de gerechtigheid heerst, waaraan hij vrij-

moedig de naam van Zeus verbindt, ofschoon die ook voorkwam in de gediskwalificeerde theologie. De gouden tijd kan een herinnering aan het paradijs inhouden. Hesiodus spreekt met gezag, wat hij zegt is door de (goede) Muzen geïnspireerd; maar hij redeneert ook, hij geeft het een en ander in overweging, hij vraagt: kan dit nu wel; en adviseert, niet te veel waarde te hechten aan de overgeleverde mythe. We leven in een ijzeren tijd, d.w.z. het leven is hard. En daarin ontbreekt de heroïek en zielenadel van de voorafgaande heroïsche tijd, waarvan Homerus gesproken heeft. Mogelijk had hij gelijk, misschien ook niet; in onze tijd is de heroïsche levensgang in elk geval afwezig. Maar we zien uit naar de nog steeds niet behaalde overwinning van Zeus' gerechtigheid.

Dit is levensbeschouwing, wereldbeschouwing, maar allereerst is het theologie. En het is een redenerende theologie. Deze redenerende theologie stelt kritische vragen aan de inhoud van de overgeleverde mythe. Daarbij blijkt het goddelijke ver weg te zijn. Zeus is er, maar van zijn overwinning is nog niet veel gebleken. Al wat is, is voortgekomen uit het levend Niets. Dat is ook ver weg. **Nadenken over het goddelijke dat ver weg is, is een blijvende trek van het westers theologiseren.** Enkele eeuwen later zal dit verweg-zijn een typische uitdrukking vinden in de theoretische denkhouding. We hebben hier te doen met heilstheorie: het goddelijke valt eigenlijk buiten onze horizon, er is een bijzondere maatregel nodig, als een enkele er kijkt op krijgt door goddelijke inspiratie.

Dit theologisch redeneren is ons bekend uit de middeleeuwse en nieuwere scholastie-

ken, en daarin gaan ze terug op Aristoteles. De zaak is echter veel ouder: we vinden de voor ons vroegste sporen bij Hesiodus. Als we nagaan, wat de gereformeerde theologie heeft opgeleverd met betrekking tot roeping en wedergeboorte, vinden we ook daar een theologische redenering, waarbij de begrippen centraal staan en God ver weg is uit de aandacht. Zo is het ook met het theologisch nadenken over verkiezing en verwerping, wedergeboorte en bekering, schepping en herschepping, voorbeschikking en verantwoordelijkheid, vrijheid en gebondenheid, en met nog tal van andere begrippen die in het christelijk nadenken een rol spelen. Ze spelen er een vreemde rol, die ons eerst duidelijk wordt als we de eigennamen uit de Theogonie van Hesiodus gaan bekijken: daar vinden we Aarde en Hemel, Chaos, Duister, Nacht, Aether, Dag, Recht, Geheugen, Donder, Blikhem, Lot, Doodslot, Slaap, Droom, Wraak, Bedrog, Ouderdom, Twist, Moeite, Vergeten, Honger, Smart, Strijd, Moord, Manslag, Leugen, Misdaad, Verblindings, Eed. Hesiodus beschouwt al deze figuren als „machten”; ze worden deels gerecruteerd uit de traditionele mythe, voor een ander deel zijn ze producten van zijn theologisch nadenken.

Dergelijke gestalten heeft het theologiseren altijd gekend, hoewel niet steeds in mythische gedaante. Die mythische gedaante heeft tweeërlei aspect: er kleeft iets oer-mythisch aan, maar daar komt het resultaat van vrije bewerking bij; tot rationeel begrip zijn ze nog niet geworden, maar wanneer men in die geest gaat werken, is er altijd nog iets van de aard van de mythische gestalte overgebleven, ook als deze niet overweegt.

Zowel historisch als structureel heeft het voorkeur, eerst aandacht te geven aan de mythische figuur of wat daarvan, zij het zwak, is overgebleven. Zulke figuren zijn in het gereformeerde theologisch nadenken Wedergeboorte, Roeping en Bekering. Het zijn daar begrippen, ze fungeren ook enkel als begrippen, maar een zekere mythische ge-

honderd penningen, die deze hem schuldig was. Hij moest en zou het direkt hebben en gunde de schuldenaar zelfs geen uitstel. Waarop de meester hem in de gevangenis liet werpen, tot hij al het verschuldigde zou betaald hebben.

Het komt mij voor, dat het bij ons — ik zonder niemand uit — wel aan deze christelijke levenshouding ontbreekt. Toegeeflijkheid en inschikkelijkheid is onze voornaamste kenmerk niet. Niemand verdenke mij er

van de zedemeester te willen spelen. Maar wij moesten samen wel wat meer naar de vermaning des HEREN luisteren. En wat meer onder de indruk zijn van die allereerblijpelijkste welwillendheid, die de HERE ons bewezen heeft. Zouden we daarin de Here Jezus niet moeten volgen? Wat zegt Hij wel van onze houding onder elkaar en tegen onze „tegenpartij“?

H. J. Jager.

Hereniging in Amerika?

VI

Rondom de brief van de Chr. Ger. aan de Prot. Ger. Kerk

De hoofdinhoud van de brief van de synode van de Chr. Ger. Kerk in de Ver. Staten van 1960, gericht aan de synode van de Prot. Ger. Kerk (De Wolf-groep) hebben we in ons vorig stuk opgenomen. Nu willen we enkele opmerkingen over de inhoud en rondom de inhoud van deze brief maken. Voor de overzichtelijkheid zullen we onze opmerkingen van een cijfer voorzien.

1. We beginnen met de constatering dat het verzoek door de Prot. Ger. Kerk gedaan niet is ingewilligd. Het verzoek van de Prot. Ger. Kerk was de Drie Punten van Kalamazoo voortaan te beschouwen als zonder bindende kracht. Dat was, dunkt ons, een wijs verzoek. Wijs in z'n inkleding. De Prot. Ger. hadden niet gevraagd: neem die Drie Punten terug! Zo'n verzoek, in zo radicale bewoordingen, heeft nimmer veel kans te worden ingewilligd door een synode. Laat ons nuchter zijn; nuchter in deze zin, dat we niet vergeten hoe zwaar het kerkelijke vergaderingen valt terug te komen op door voorgangers genomen beslissingen. Nu, dit voorzichtig ingeklede verzoek, is door de synode van de Chr. Ger. Kerk niet ingewilligd.

Dit verzoek was de hoofdzaak van het schrijven dat de synode van de Prot. Ger.

Kerk aan de synode van de Christ. Ger. Kerk had gericht. Dit was het **eigenlijke** verzoek van de Prot. Ger. Kerk.

We moeten dus vaststellen dat het eigenlijke verzoek van de Prot. Ger. Kerk om de weg voor hen zó te effenen, dat iedereen van de groep-De Wolf zonder gewetensbezwaar zou kunnen terugkeren tot de broederschap met de Chr. Ger. Kerk, door de Chr. Ger. Kerk beslist is afgewezen.

Me dunkt we kunnen nog meer vaststellen namelijk dit, dat het verzoek van de Prot. Ger. Kerk, indien het ware ingewilligd door de Chr. Ger. Synode, zou betekenen, dat ook de volgelingen van Hoeksema, dus van de andere groep van de oorspronkelijke Prot. Ger. Kerk, zonder consciëntiebezwaar hadden kunnen terugkeren tot de broederschap met de Chr. Ger. Kerk, althans voorzover het betreft de oorzaak van de scheiding in 1924.

Dit is opmerkelijk! Wat uitgesproken is in 1924 dat is gehandhaafd! Ja, ja! Opmerkelijk! Men wil de broederschap in het algemeen wel, maar de broeders moeten in „ons“ schuitje stappen!

2. In de discussie ter synode van de Chr. Ger. Kerk, 1960, bleek men het niet met elkaar eens over het antwoord dat aan de Prot. Ger. Kerk moest worden gezonden.

Prof. A. A. Hoeksema van Calvin Seminary, Grand Rapids, Mich., maakte als zijn mening bekend, dat niet zozeer de gemene gratie, als wel de welmenende aanbieding van het evangelie het

belangrijke punt was in de materie van de synode van Kalamazoo. Volgens hem werd in de Drie Punten gezegd, dat God ernstiglijk begeert de zaligheid van allen aan wie het evangelie wordt aangeboden. Hij zei: „Wij moeten weten of onze Prot. Ger. broeders met ons overeenstemmen op dit punt“.

We kunnen zeggen dat de verschillende interpretaties van de Drie Punten, waarover wij in een van onze artikelen gescreven hebben, met een nieuwe interpretatie, die van prof. Hoeksema vermeerderd is.

3. Naar onze mening ligt in dit punt dat prof. Hoeksema noemt — afgedacht van de vraag of hij de betekenis van Kalamazoo naar de letter recht weergeeft — wel het punt van geschil met ds H. Hoeksema. Voorzover wij ons een oordeel gevormd hebben omtrent het standpunt van Hoeksema in dit punt, zijn wij van opinie, dat Hoeksema meent, dat degenen die door de prediking geroepen worden niet allen zijn, aan wie het Woord wordt gepredikt; niet allen, die door het teken en zegel van de heilige Doop in de gemeente zijn ingelijfd; niet allen, die kinderen des verbonds en erfgenamen der belofte worden genoemd; niet allen tot wie het Woord wordt gebracht „met bevel van geloof en bekering“ (term uit de Dordtse Leerregels). Hoeksema meent dat alleen zij werkelijk door de prediking geroepen worden, die uitverkoren zijn tot het eeuwige leven. En de anderen dan, die onder het Woord verkeren mogen? De andere kinderen des verbonds, de andere erfgenamen der belofte dan? Wel, die anderen, die niet uitverkoren zijn tot het eeuwige leven, die worden helemaal niet geroepen. Zijn ze dan wel werkelijk erfgenamen des verbonds, die anderen? Op dit punt, bij deze vraag: zijn de anderen, die niet uitverkoren zijn onder de kinderen des verbonds, wel werkelijk kinderen des verbonds, komt hun de belofte wel werkelijk toe, onstond het conflict tussen de volgelingen van Hoeksema en onze broeders emigranten uit Nederlandse vrijgemaakte kringen afkomstig, in Canada. Het conflict dat tot verkoeling der aanvankelijke grote genegenheid, die vooral door wijlen prof. K. Schilder was gekweekt, heeft geleid, en later tot een volkomen breuk tussen onze emigranten en de Hoeksema-kerken. Geen

daante is hun niet vreemd. Bij A. Kuiper sr gaat de wedergeboorte aan de bekering vooraf: hij leert een onmiddellijke wedergeboorte.

In E Voto, III, 410vv spreekt Kuiper met enige nadruk uit, dat de wedergeboorte onmiddellijk is; Veenhof vat dit samen in Predik het Woord, 279: de wedergeboorte geschiedt naar Kuiper's overtuiging zonder het Woord en voorafgaand aan de verkondiging. Dit is niet een vinding van Kuiper: deze gedachte vond al verdediging in de 17e eeuw; blijkens de dissertatie van A. Kuiper jr is ze een van de stellingen van Maccovius, die zich daarbij beroepen kon op Pierre du Moulin = Molinaeus (wij zouden zeggen: Piet van der Molen), 1568—1658, Hugenoet, van 1593—1598 hoogleraar te Leiden, vriend en leerling van Franciscus Junius, die een scherpzinnige en weinig Bijbelse oplossing voorstond in de anhypostatos-kwestie. Belangrijke uitspraken van Maccovius zijn te vinden in de dissertatie van A. Kuiper jr, Johannes Maccovius, 1899. Deze dissertatie is een hoogst belangrijk boek, omdat ze de gemeenschappelijke mening weergeeft van een school van theologen, die in de 17de eeuw werkte, in de 19de tot nieuwe opleving kwam en in de 20ste eeuw leidde tot een kerkscheuring. Hierover schreef ds C. Vonk een brochure van 40 pagina's, die eind 1943 of begin 1944, naar ik meen clandestien, verschenen is. Geheel oorspronkelijk is Maccovius in dezen niet geweest; dat wordt al begrijpelijk als we er aan denken, dat „het eerste ontsteken van de vonk des nieuwen levens“ geacht wordt buiten het Woord om te gaan en vooraf te gaan aan de verkondiging of lezing van de Schrift. Deze onmiddellijkheidsgedachte is van herkenbare mystieke oorsprong. Nu zegt Kuiper wel: men moet „tot den lijdlijken droomer zeggen: Hoe weet gij, dat ge nog te wachten hebt op de eerste daad van genade? Welk bewijs hebt ge, dat het vermogen om tot bekeering te komen u niet reeds is ingeplant? Weet ge

dan niet, dat wedergeboorte heel iets anders dan bekering is, en steeds aan de bekeering voorafgaat?“ (De Heraut van 15 april 1896; vgl. Veenhof a.w. p. 283 en noot 296). Met hetzelfde recht kan men echter redeneren: Hoe weet ik, dat in mij de onmiddellijke wedergeboorte al heeft plaats gehad? Indien niet, dan heeft mijn poging tot bekering geen enkele zin, en zou het van oppervlakkigheid getuigen als ik ervan uitging dat dit wel zo wezen zal. De theologische leer van de onmiddellijke wedergeboorte is juist voor niet-oppervlakkige mensen funest; wie eenmaal vastgelopen is in de gedachte: Ik weet niet of ik die allereerste genade al gekregen heb en dus weet ik niet of mijn poging tot bekeering wel enige zin heeft — komt daar niet makkelijk meer uit. De predikant die op catechisatie leert dat wedergeboorte iets geheel anders is dan bekeering en daaraan voorafgaat, drijft zijn meest serieuze leerlingen in een impasse, waaruit geen ontkomen mogelijk is, tenzij men dit geloof in een onmiddellijke wedergeboorte kort en goed van zich af werpt. Maar dan is men niet meer gereformeerd, heet het! Inderdaad is de mystieke idee van een onmiddellijke wedergeboorte typisch voor het gereformeerde leven. Ds Creutzberg maakt melding van een gedicht waarin zou voorkomen „wel hem die palingenesie gelooft“. Dit taaie stukje mystiek werd verdedigd o.a. door Comrie en Voetius. In het eerste deel van Voetius' Catechisatie over den Heidelbergschen Catechismus, p. 80, vinden we haar vermeld: in antwoord op de tegenwerping, die niets anders doet dan 1 Petr. 1: 23 aanhalen: „als wedergeboren, en niet uit vergankelijk maar uit onvergankelijk zaad, door het levende en blijvende woord van God“ — in antwoord op die tegenwerping zegt Voetius in een exegese die de Schrift omvormt naar aanleiding van een theologische idee: „De kracht van de wedergeboorte wort het woort Godts toegeschreven; niet dat het selve ons wederbaart; (want wij moeten eerst wedergeboren

zijn, eer wij ter saligheyt dat verstaan en gebruycken kunnen) maer omdat het ons dient als een instrument in de uytwerckinge der wedergeboorte, door actuële bekeeringe, gelooft, ende goede wercken“. De redenering is dus: men moet eerst levend zijn om te kunnen horen, en men moet gehoord hebben om te kunnen geloven. Die redenering klopt, en het is begrijpelijk dat tallozen zich daaraan hebben gewonnen gegeven. Het motief is, als bij Hesiodus: Maar dat kan toch niet anders? Wedergeboorte, Roeping en Bekeering zijn zo half-mythische figuren geworden. De theoloog Hesiodus redeneert; de theoloog Voetius ook. Maar Hesiodus was een heiden, die de mythische ruimte doorbrak om er een andere voor in de plaats te geven. Voetius was een Christen, die even had moeten denken aan het aanschouwelijk onderwijs van Jezus Christus, Die tot de dode jongeman van Nain bevelend sprak: Jonge man, ik zeg u, sta op! Zo bevindt zich elk hoorder tegenover het gepredikte Woord. De slimme redenatie, dat een dode niet horen kan en dus de levendmaking aan de roeping moet voorafgaan, houdt geen rekening met wat de Here leert in Zijn Woord. Voetius moet redenerende de eenvoudige en voor geen misverstand vatbare uitspraak van Petrus omredeneren, omvormen, misvormen, vervalsen. Dat is de werking van een theologie tegenover de geloofskennis.

Er liggen vele eeuwen tussen Hesiodus enerzijds, en Maccovius en Voetius aan de andere kant. Voetius poogde een directe aansluiting bij Aristoteles te vinden. Willen we de idee van een onmiddellijke wedergeboorte verstaan, dan moeten we allereerst weten, dat in de geschiedenis van het westers theologiseren het eerst de figuur van de beredeneerde, vrij omgevormde mythe een rol heeft gespeeld. Het is niet meer dan een begin; maar dit begin is onmisbaar.

K. J. P.

wonder. Onze emigranten vonden bij Hoeksema en de zijnen inzake het genadeverbond en de doop de opvattingen terug, die zij in Nederland hadden gehoord van synodale zijde. En die opvattingen moesten in de Hoeksema-kerken niet alleen geprekeerd worden maar ook beslist door de leden der kerken worden aangehangen.

Hoeksema met zijn stelling: dat alleen de uitverkorenen tot het eeuwige leven werkelijk geroepen worden en dat de niet-verkorenen onder de kinderen des verbonds niet werkelijk geroepen worden, moet van een welmenende aanbidding des heils niets hebben. Voor het „serieus” geroepen worden van de Dordtse Leerregels is bij Hoeksema geen ruimte.

De mensen van de groep De Wolf hebben geen bezwaar, naar ik meen, instemming te betuigen met het punt dat prof. Hoeksema in de synode van de Chr. Ger. Kerk formuleerde als de welmenende aanbidding van het evangelie. Stellig hebben zij geen bezwaar instemming te betuigen met de Leerregels van Dordrecht III/IV 8: „zovelen als er door het evangelie geroepen worden, die worden ernstiglijk geroepen. Want God betoont ernstiglijk en waarachtiglijk in zijn Woord, wat Hem aangenaam is; namelijk dat de geroepenen tot Hem komen. Hij belooft ook met ernst allen, die tot Hem komen de zaligheid der zielen en het eeuwige leven”.

4. Ik keer terug tot de discussie ter synode van de Chr. Ger. synode 1960. Prof. M. Monsma, van Grand Rapids, bleek het niet eens te zijn met zijn collega's, prof. Hoeksema's mening over de betekenis van „Kalamazoo”. Monsma was van mening, dat wanneer men nauwkeurig spreekt, men moet zeggen dat de Drie Punten niet samenvallen met de algemene aanbidding des heils. Naar zijn mening zou men meningsverschil inzake dit punt kunnen vergelijken met de verschillen die er in de tijd van de Dordtse synode waren tussen de voorstanders van het „supra” en die van het „infra”; verschillen die mogelijk zijn z.i. binnen het raam van de Drie Punten.

5. Nu nog eens de brief van de synode van de Chr. Ger. Kerk waarin het verzoek van de Prot. Ger. Kerk werd afgewezen. In die brief werd medegedeeld, dat een officiële „terzijdestelling” van de Drie Punten niet „gerechtvaardigd” zou zijn. Waarom niet? Om drieërlei redenen niet. a. In 1924 was de situatie ernstig en die ernstige situatie riep om deze uitspraken. b. Om de heilzame gevolgen. c. Terzijdestellen van de Drie Punten zou de rust en de overeenstemming en de vrede die in de kerken was, teniet kunnen doen.¹⁾

Kon van een „terzijdestelling” van de Drie Punten niets komen, aldus de brief, dan moest men een andere basis zoeken waar beide partijen op zouden kunnen staan teneinde te komen tot hereniging. Deze andere basis moest zijn de basis van een compromis inzake het punt van 1924. U moet, zo berichtte de synode van de Chr. Ger. Kerk aan die van de Prot. Ger. Kerk, U moet niet het onderste uit de kan willen hebben. U moet niet vragen om terzijdestelling van de Drie Punten van 1924. Wij chr. gereformeerden moeten evenmin het onderste uit de kan eisen. Wij moeten ook bereid zijn water in de wijn te doen. Wij moeten niet blijven staan op de eis van 1924, de eis van onderwerping aan de Drie Punten.

Aldus werd het compromis-voorstel gedaan dat we de vorige keer volledig hebben opgenomen.

De Prot. Ger. moesten hun felle kritiek, de beschuldiging dat deze Punten arminiaans en pelagiaans zouden zijn, niet meer uiten. Ze moeten niet langer zeggen, dat de Drie Punten in strijd zijn met de Schrift en de belijdenis. Voorts moeten zij beloven in de toekomst hun mond te houden in het publiek over officiële interpretaties van synodebesluiten.

De Chr. Ger. zullen aan de andere kant geen onderwerping aan de Drie Punten eisen. Zij zijn bereid de moeilijkheden die de broeders van de Prot. Ger. kerk inzake deze Punten hebben met begrip tegemoet te treden. Zij zijn bereid te dragen dat deze aanmerking hebben op de Drie Punten en dat zij andere interpretaties er van hebben, maar dat alles op voorwaarde, dat de Prot. Ger. broeders zich onthouden van propaganda voor hun inzichten.

6. Tot overeenstemming inzake de kwestie die scheiding heeft gemaakt in 1924 is men niet gekomen. Dat is te betreuren. Een compromis lost niets op. De kwestie is blijven zitten in de knoop waarin hij in 1924 zat.

Ik schrijf dit laatste niet in lichtvaardigheid. Ik ben me bewust dat de kwesties die het punt van de zogenaamde algemene genade raken, de diepste problemen van de bezinning inzake de geschiedenis, de „structuur” van het geschapene en Gods leiding raken. En zoals prof. Popma heeft opgemerkt moeten we in dit verband ook aandacht hebben voor „de verbredheid van de Woordenopenbaring, ook daar waar we dat niet zouden vermoeden”²⁾. We bereiken weinig door te doen alsof deze problemen voor ons geen

problemen meer zijn omdat we bepaalde Kuypersiaanse constructies hebben afgewezen. (Slot volgt).
J. Meester.

¹⁾ Onwillekeurig moet men denken aan beïnvloeding van de woordkeuze van de synode in Amerika door die van de synode van de gebonden kerken in Nederland, Utrecht, 1959, met betrekking tot het terzijdestellen van de Vervangingsformule, en dat niet alleen bij het gebruik van de term „terzijdestellen” in Amerika, maar ook bij het spreken van de „heilzame werking” van de formules en, last but not least, in het spreken van een „ernstige situatie” die het nemen van de bestreden synode-uitspraken vereist zou hebben. Merkwaardig! De wereld is „klein in onze eeuw, ook de gereformeerde kerkelijke wereld”.

²⁾ „Levensbeschouwing”, deel I, blz. 94.

Tweeërlei Scheppingsverhaal

II

Noordtzij a.w. 470 wil vertalen: „Ten dage toen de Here God aarde en hemel maakte, was er nog in het geheel geen struik des velds op de aarde en geen kruid sproot nog uit, want de Here God had het nog niet doen regenen op de aarde en er was geen mens om de aardbodem te bebouwen, maar een vloed overstromde de aarde en drenkte de gehele aardbodem. En de Here God vormde de mens, stof van de aardbodem enz.” Dit moet dan betekenen, volgens hetgeen hij schrijft op blz. 144, dat we geplaatst worden voor een vochtige aarde, door overstromingswater gedrenkt. Struiken zijn er niet; kruiden groeien er niet. In deze woestijn wordt de mens geschapen, nog minder dan een arme: woning noch voedsel zijn gereed.

Hoewel Noordtzij niet van tweeërlei scheppingsverhaal wil weten, komt zijn voorstelling van zaken toch wel heel erg met hen die dat voorstaan overeen. Wij menen, dat dat niet kan, willen we de betrouwbaarheid der Schrift handhaven. En bovendien, waarom zou de aarde een woestijn zijn, als die toch door overstromingswater werd gedrenkt?

Schwegler vertaalt a.w. 48 — vanzelf in het Duits, maar ik zet dat nu maar zo goed mogelijk in het Nederlands over —: „Toen Jahwe, God, aarde en hemel maakte, was er op aarde nog geen struikgewas van het veld en er sproten nog geen kruiden van het veld uit; want Jahwe, God, had het op aarde nog niet laten regenen; ook was er nog de mens niet, die de akkerbodem had kunnen bewerken en het kanaalwater naar boven had kunnen leiden om de hele akkerbodem van water te voorzien. En toen formeerde...”

Volgens hem dus — zie blz. 60 — ontbraken alle voorwaarden voor enige plantengroei. Hij ontkomt aan de moeilijkheid van vs 6. dat er toch een damp was, die de hele aardbodem bevochtigde, door de ontkenning van vs 5 'nog niet' ook te laten doorwerken in vs 6. Hij laat het dan slaan op bevoeiingswerken, zoals later de Egyptenaren, die kenden en ook wel de Babyloniërs, om door middel daarvan gebruik te maken van rivierwater voor het bebouwen van hun akkers. Dat was er toen nog niet, toen God de mens schiep.

Maar het is zeer de vraag of het geoorloofd is wat Schwegler doet n.l. de ontkenning van vs 5 te laten doorlopen in vs 6. We stemmen met Prof. Aalders in, als hij schrijft: „ware vs 6 ontkenning bedoeld, dan zou de ontkenning daarin ook wel tot uitdrukking zijn gebracht”.

Schwegler wordt in dezen dan ook lang niet door iedereen gevolgd, ook niet door hen, die met hem van mening zijn, dat Gen. 2 een scheppingsverhaal biedt onderscheiden van dat van Gen. 1.

Zo vertaalt G. von Rad in Das alte Testament deutsch — een soort Duitse korte verklaring en dan niet van gereformeerde schrijvers —: Toen Jahwe, God, de aarde maakte, — er waren nog geen steppestruiken op aarde en er groeide nog geen kruid op het veld, want Jahwe, God, had het nog niet laten regenen op de aardbodem en er was geen mens aanwezig om de aardbodem te bebouwen, slechts grondwater(?) steeg uit de aarde en bevochtigde de gehele aardbodem, — toen formeerde Jahwe, God, de mens.... En hij schrijft dan: Noch de steppestruiken

of steppegewas, wat makkelijk groeit, noch het meer eisen stellende kruid van het kultuurland kon leven, want van boven af ontbrak nog de regen en op aarde de verzorgende arbeid van de mens. (Zie blz. 61 van Das erste Buch Mose, Kap. 1—12, 9, Göttingen, 2e Aufl. 1950 uit genoemde reeks).

Maar hier komen we weer te staan voor de vraag waarom er niets wilde groeien, als er toch (zoals von Rad vertaalt, zij het met enige aarzeling), dat grondwater was, dat van onderaardse wateren opstijgende grondwater, dat de gehele aardbodem vochtig maakte?

Wij menen dan ook, dat al staat men op het standpunt, dat Gen. 2 een van Gen. 1 onderscheiden scheppingsverhaal biedt, men geen bevredigende verklaring van Gen. 2, 4b—7 kan geven, en dat dit als bezwaar tegen die veronderstelling kan aangevoerd worden.

Overigens zijn daar wel meer bezwaren tegen aan te voeren. We hebben al genoemd, dat het onverenigbaar is met het geloof in de betrouwbaarheid der Schrift. Want zeker de Schrift is ons wel niet gegeven om ons wetenschappelijke kennis omtrent de schepping der wereld en der mensen bij te brengen. Maar wat het daarvan vertelt, is toch betrouwbaar en geen verward, innerlijk tegenstrijdig verhaal. Ja ook al zou men niet op Schriftgelovig standpunt staan, dan moet het m.i. nog onaannemelijk lijken, dat een latere redakteur twee, niet alleen ongelijke maar ook tegenstrijdige, verhalen zonder meer had samengevoegd. Bovendien als men aanneemt, dat Gen. 2 een zelfstandig scheppingsverhaal biedt, dan moet men ook wel tot de conclusie komen, dat het een zeer onvolledig verhaal is. Volgens Noordtzij a.w. 144 zijn er dan ook wel geweest, die meenden, dat het verhaal van Gen. 2 oorspronkelijk groter is geweest. Zo vervalt men van de ene veronderstelling in de ander.

Wij blijven er dus bij, dat we in Gen. 2 niet te maken krijgen met een zelfstandig, van Gen. 1 onderscheiden en daarmee in tegenspraak verkerend scheppingsverhaal.

Maar hoe zijn dan de verzen 4b—7 te vertalen en te verklaren?

We willen beginnen met op te merken, dat o.i. ook de nieuwe vertaling van het N.B.G., zoals we die boven het eerste artikel lieten afdrucken, in dezen niet juist is.

Bezwaar is vooreerst, dat de verzen 5 er 6 als een tussenzin worden genomen. Dat strookt al heel weinig met het eenvoudige karakter van de Hebreeuwse stijl. (Vgl. Aalders, K.V., Noordtzij a.w. 469).

Bovendien wordt dan zo de hoofdzin: Ten tijde, dat de HERE God aarde en hemel maakte, toen formeerde de HERE God de mens.... En dit lijkt niet zo'n erg zinvolle opmerking. Zo, zegt Noordtzij a.w. 470, zou een tijdsbepaling gegeven zijn, die voor de vorming van de mens geen tijdsbepaling is.

Ik meen daarom, dat vs 5 en 6 dienen om een nadere uitwerking te geven van vs 4b en zou dus willen vertalen, althans voorlopig: Ten tijde, dat de HERE God aarde en hemel maakte, en er nog geen enkel veldgewas op de aarde was, en er nog geen enkel kruid des velds uitgesproten was — want de HERE God had het niet op aarde doen regenen, er was geen mens om de aardbodem te bewerken, maar een damp steeg op uit de aarde en bevochtigde de gehele aardbodem — toen formeerde de HERE God....

Vs 5 en 6 dienen dus om nader aan te geven onder welke omstandigheden God de mens schiep. Maar, zo zou misschien gevraagd kunnen worden, komen we zo niet terecht bij de mening, dat toen de mens geschapen werd er nog geen planten waren?

Wij menen van niet en hopen dat een volgende keer nader toe te lichten.

Roodeschool.

H. Venema.

INGEZONDEN

BEZINNING OP DE KERKELIJKE SITUATIE

Een zeventigtal Gereformeerden te Zwolle bijeen.

Op 28 dec. 1960 zijn in Hotel van Gijtenbeek te Zwolle een zeventigtal leden van de Geref. Kerken bijeen geweest, om zich samen te bezinnen op de kerkelijke situatie van het ogenblik en zich in vrije discussie te beraden over hetgeen gedaan kan worden om te komen tot wegneming van wat in het kerkelijke leven tot ernstige moeilijkheden dreigt te leiden.

De vergadering werd geleid door Ds H. Vogel te Enschede, die de vergadering opende met het doen zingen van Ps 122 vers 3, het lezen van Fil. 2 en gebed. In zijn inleidend woord merkte hij het volgende op:

We zijn hier niet samengekomen om te klagen, en elkander wat te troosten, omdat we teleurgesteld zijn over de gang van zaken in onze kerkelijke samenleving en omdat we verkeerd worden begrepen. We zijn geen gedesillusioneerd gezelschap maar hebben een positief doel.

We zijn hier ook niet samen, omdat we zo geweldig optimistisch zijn t.o.v. de gang van zaken in de Geref. Kerken (synodaal). Bij sommige van de leidinggevende figuren heerst de mening, dat de moeiten in onze kerken door hen zijn voorspeld en hen ertoe moeten brengen vandaag nog vast te houden aan wat in 1944 door hun synodes is gedaan. Zij zeggen, dat ook in 1944 het al ging tegen kerkisme, extremisme en wetticisme. Maar als van onze kant daartegen wordt opgemerkt: dat blijkt dan toch niet uit de besluiten van 1944, dan blijft men het antwoord schuldig. Niettemin wordt door hen en anderen in die kring gezocht naar wegen om samen met ons te komen tot wegneming van het kerkelijk conflict.

Wat onze eigen kerken betreft: Ten onrechte wordt de kwestie van al of niet-samenspreken met de Geref. kerken (Syn.) tot een schibboleth van kerkelijke trouw gemaakt. Het valt niet te ontveinen dat er sterke tendenzen zijn in de richting van kerkisme, extremisme en legalisme. Bepaalde opvattingen worden voor alleen-Gereformeed uitgegeven. Wie ze niet aanvaardt, wordt hier getolereerd, daar verdrukt. Een ingrijpend verschil van inzicht in allerlei zaken is niet het ergste. Er behoeft niet over alles uniform te worden gedacht. Maar op vele plaatsen is het gesprek over deze onderwerpen afgebroken. Men wil zelfs niet overwegen, dat degenen, die waarschuwend de vinger hebben opgeheven, het bij het rechte eind hebben, als zij zeggen, dat de **Kerk**, niet **Christus** wordt gepredikt. Dat maakt velen het leven in de kerk moeilijk en valet zijn daardoor ernstig teleurgesteld. Er was aanvankelijk groot enthousiasme na de Vrijmaking. Anderen zagen van de aanvang, dat we als zondige mensen de vrijheid zijn ingegaan. Toch meenden zij te kunnen strijden voor Christus' Kerk, omdat de oude basis der Kerk, die zo zegenrijk gebleken is, en daarmee de ruimte van de Kerk, bewaard bleven.

Het positieve doel, dat ons echter vandaag samenbrengt, is: Voor ons deel de Kerk als Kerk te bewaren, als een Licht voor de wereld, sprekend tot heidenen, afvalligen en medechristenen. Om de schriftuurlijke ruimte van de Kerk te helpen te bewaren, daarvoor zijn we hier en daarover willen we samen praten.

Tot zover het inleidend woord van Ds H. Vogel.

Uit de vrije gedachtenwisseling, die daarop volgde stippen wij de volgende hoofdpunten aan:

Ten aanzien van de **diagnose** van de kerkelijke moeilijkheden, waarin we verkeren, werd allereerst gewezen op een bepaald kerkbegrip. Het verschil met betrekking tot samenspreking is slechts een symptoom. Volgens velen is er maar één uitleg van art. 27—29 N.G.B. mogelijk: Die van hen. Naar die uitleg is de synodale kerk valse kerk, en behoort men te komen tot vrijgemaakte organisaties en samenspreking met de syn. kerken af te wijzen. Wie het niet zo ziet, krijgt te horen: Dan had ge U ook niet vrij mogen maken. Nog dieper de zaak stellend, werd opgemerkt, dat het gaat om het behoud van het Evangelie in onze kerken. Buitenkerkelijke mensen, die tot het geloof komen, worden afgeschrikt, als ze met extremistische meningen en het extremistisch drijven onder ons worden geconfronteerd. Men kan ze pastoraal niet helpen, omdat ze in onze kerkgemeenschap als het er op aankomt, niet worden aanvaard, tenzij ze het hierbedoelde kerkbegrip en zijn consequenties aanvaarden.

Ook werd door sommigen gesteld, dat de

situatie in dit opzicht zeer ernstig is. We verkeren, zo werd gezegd, in dezelfde positie als voor 1944. Toen versmalling van de grondslag der Kerk, vandaag weer, door het tot heerschappij brengen van een bepaalde theologische mening, door het invoeren van een vierde formulier van enigheid, behelzende: geen samenspreking. Degenen, die zo spraken, uitten de vrees, dat tijd voor therapie niet meer gegeven zal worden, dat beslissingen, die catastrofaal zijn, en waarvoor geen verantwoordelijkheid kan worden gedragen, zullen worden geforceerd.

Gewezen werd voorts op de crisis van vertrouwen. Er zijn, naast verontrustende symptomen, ook allerlei tot hoop stemmende verschijnselen in de Geref. Kerken (Syn.). Maar hoe zal het tot een vruchtbaar gesprek met hen kunnen komen, als we onderling scherp verdeeld zijn, over de vraag, of zulk een gesprek geoorloofd is.

Nog werd gesproken over het feit, dat Gereformeerden alles georganiseerd willen doen en daarmee de persoonlijke verantwoordelijkheid om hals brengen en het Christelijk geweten verhandelen te functioneren.

Ook werd naar voren gebracht, dat we als Gereformeerden vaak de mens niet meer zien, en daarom elkander en de buitenstaander ook niet meer evangelisch in zijn mens-zijn kunnen benaderen.

Ten aanzien van de **therapie** werd in het midden gebracht, dat het eerst zaak zal zijn de onderlinge verhoudingen te saneren. Hoe zal er met de Gereformeerde kerken (synodaal) vruchtbaar kunnen worden gesproken, als er onderling zoveel onenigheid is? Anderen brachten naar voren, dat daarnaast toch de actuele situatie telkens ook het gesprek naar buiten vraagt en dat dit gesprek niet mag wachten op een herstel in eigen kring. Beleid heeft twee aspecten: de lange baan en de situatie van het ogenblik. Wat het beleid op de lange baan betreft, dient er meer persoonlijk leven bij de Bijbel te komen. Aan de hand van de Schrift moet dan de toestand worden geanalyseerd. Dat is een werk van jaren. De primaire taak van de predikanten, n.l. preken, catechiseren en huisbezoek doen, dient daarbij steeds in het oog te worden gehouden. Dan is er het perswerk. Dankbaar werd in deze vermeld het werk van bladen als Contact en Opbouw, hoewel onderscheiden van oordeel waren, dat met name Opbouw concreter op de kerkelijke situatie van heden dient in te gaan. Ook werd zeer vruchtbaar geacht het gesprek in kleine kring en dan niet met een naar opvatting geselecteerd gezelschap. Veel misverstand kan daardoor worden weggenomen, en herstel van vertrouwen bereikt. Beleid vraagt echter ook, dat we ingaan op de concrete situatie. Als men eens wist, hoevelen anders denken dan degenen, die in de Reformatie aan het woord komen, zou men heel wat voorzichtiger worden. Welnu, laat zoveel mogelijk naar buiten blijken, dat een groot deel van ons kerkvolk verlangt, dat de deputaten van de synode van Utrecht 1959 door de synode van Assen onze kerken worden ontvangen, en dat er met de Gereformeerde kerken (synodaal) wordt samengesproken. Wijst de synode van Assen niettemin het verzoek tot samenspreking af, dan zal weer alle aandacht gericht moeten worden op het beleid op de lange baan.

Tot zover de discussie. Tijdens de vergadering bleek duidelijk, dat alle deelnemers onverkort staan voor de zaaksgerechtigheid der vrijmaking. Ook bleek het gevaar van reactief bordelen en handelen helder voor de aandacht te staan. Gewaarschuwd werd bij voorbeeld om niet terwille van het verkeerde ook het vele kostelijke, dat o.a. in het Gereformeed Gezinsblad te vinden is, te verwerpen.

Aan het einde der bijeenkomst werd door alle aanwezigen aan een aantal broeders, te weten de heren drs R. H. Bremmer, drs W. K. van Dijk, ds C. van Ommen, Prof. dr K. J. Popma, ds W. G. Raven, ds J. P. van der Stoel, ds H. Vogel en D. Wigboldus verzocht, de redacties van Contact, Opbouw en de Reformatie en de hoofdredacteur van het Gereformeed Gezinsblad samen met de hoogleraren van de Theologische Hogeschool te Kampen uit te nodigen tot een broederlijke gedachtenwisseling, met als bijzonder in het oog te houden doel het saneren van de onderlinge verhoudingen en het herstel van het onderling vertrouwen.

Naschrift

Het kan de lezers van Opbouw bekend zijn, dat wij van deze en dergelijke vergaderingen niet veel verwachten. Maar we leven in een vrij land en in een vrije kerk en gunnen de betrokken broeders hun vrijheid er anders over te denken. En om allerlei geruchten te voorkomen en wantrouwen te weren is het wel beter, dat van deze en dergelijke vergaderingen maar publiek verslag wordt gegeven. Vandaar dat wij dit ingezonden verslag zonder bezwaar opnemen. Waarbij vanzelfsprekend de verantwoordelijkheid voor hetgeen beweerd wordt geheel voor rekening blijft van de sprekers.

Als van al of niet-samenspreken een schibboleth wordt gemaakt, d.w.z. als daarnaar wordt beoordeeld of iemand goed-vrijgemaakt is of

niet, dan achten wij dat fout. Dat er sprake zou zijn van „het invoeren van een vierde formulier van enigheid, behelzende: geen samenspreking” is ons niet bekend. Ons is geen kerk of meerdere vergadering bekend, die zo iets heeft uitgesproken. Van onuitgesproken bindingen moeten we ons maar niets aantrekken. Dat doet de redactie althans niet. Dat geldt ook van „bepaalde opvattingen”, die „voor alleen-Gereformeed worden uitgegeven” Stil laten uitgeven en niets van aantrekken, zouden we zeggen. Wordt iemand wegens het niet delen van zulk een opvatting „getolereerd” of „verdrukt”(?) dan zal hij dat christelijk moeten tolereren. We moeten maar niet denken, dat het de eerste keer is, dat iemand het in de kerk moeilijk heeft.

Dat sommigen een bepaald kerkbegrip hebben kan wel en zal wel zo zijn. Maar dat men iemand, die van buiten de kerk tot het geloof komt daaraan zou binden komt ons vreemd voor. Dat zou wel extremistisch zijn en in strijd met het Evangelie, dat het heil niet in de kerk, maar in Christus leert zoeken.

De volgende zin is ons uit het hart gegrepen: „De primaire taak van de predikanten, n.l. preken, catechiseren en huisbezoek doen, dient daarbij steeds in het oog te worden gehouden”. Dat betrokkenen het in het oog mogen houden.

Wat het perswerk betreft, de redactie van Opbouw zal de gemaakte opmerkingen overwegen. Concreet op de kerkelijke situatie ingaan is niet onze eerste taak. Soms worden „kwesties” gemakkelijker opgelost als de krant er zich niet mee bemoeit. Kerkelijke zaken behoren door de kerken zelf te worden opgelost. De stem der kerken klinkt niet in een krant, welke dan ook, maar in uitspraken van de plaatselijke kerken zelf. Die moge vanuit de plaatselijke kerken ook doordringen tot de meerdere vergaderingen. Wat ons betreft wij hopen, dat dan het verlangen zal blijken, „dat de deputaten van de synode van Utrecht 1959 door de synode van Assen onze kerken worden ontvangen”. Dat lijkt ons niet minder dan behoorlijk te zijn. Anders zou men ook alle brieven van de andere zijde ongeopend moeten terugzenden.

Het is verblijvend „dat alle deelnemers onverkort staan voor de zaaksgerechtigheid der vrijmaking” en dat men „het gevaar van reactief oordelen en handelen” duidelijk voor de aandacht nad.

Wat tenslotte het doel betreft: „het saneren van de onderlinge verhoudingen en het herstel van het onderling vertrouwen”, wie zou dat doel niet prijzen? Een andere vraag is of dit doel door het bedoelde gesprek kan worden bereikt. Onderlinge verhoudingen en onderling vertrouwen kunnen alleen hersteld worden door betrokkenen zelf. Wat ons betreft wij zijn bereid alles te doen wat in ons vermogen ligt en wat tot onze taak behoort om aan dat doel mee te werken.

De redactie.

PERSSCHOUW

Eén kerk of 'n kerk?

Hoe moeten in de twaalf artikelen des geloofs gelezen worden: Ik geloof één heilige, algemene christelijke kerk?... of: Ik geloof 'n heilige, algemene kerk? — Over deze bekende kwestie schreef Prof. Van Genderen onlangs in De Wekker het volgende oriënterende artikel:

Ik geloof een heilige, algemene christelijke kerk. Zo belijdt de gemeente het iedere zondag.

Ook de kerk is voor ons een geloofszaak. Daarom is het van belang om deze belijdenis goed te verstaan.

En het is een feit, dat het artikel over de kerk verschillend gelezen wordt. Er zijn zelfs uitgaven, waarin op de ene plaats een accent staat boven het woord „een”, waarom het in dit verband gaat, en op de andere plaats weer niet.

Het is dan ook geen wonder, dat de vraag gesteld wordt, of dit woord in de apostolische geloofsbelijdenis nu een lidwoord of een telwoord is.

Is het een kerk of één kerk?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden, moeten wij uiteraard teruggaan op de oorspronkelijke tekst.

De geschiedenis van het ontstaan van het Apostolicum, die nogal gecompliceerd is, kunnen wij laten rusten. Alleen is het van belang om te weten, dat er een oudere vorm van bekend is, waarin dit artikel korter is geformuleerd (ik geloof een heilige kerk) en een jongere vorm met: ik geloof een heilige, algemene kerk.

Zo staat het zowel in de Griekse als in de Latijnse tekst. De laatste heeft: credo sanctam ecclesiam catholicam. Noch in het Grieks noch in het Latijn wordt het telwoord gebruikt.

Er is dus geen grond om te lezen: één kerk.

Nu zou het echter kunnen zijn, dat de Reformatie het anders was gaan verstaan.

In het eerste Lutherse belijdenisgeschrift, de Augsburgse Confessie van 1530, valt het ons op, dat de Duitse tekst spreekt van een heilige christelijke kerk, maar de Latijnse tekst van één heilige kerk.

Hetzelfde merkwaardige verschijnsel doet zich voor in de Catechismus van Genève, die Calvijn heeft opgesteld. Volgens de Franse tekst zeggen wij in het vierde deel van de apostolische geloofsbelijdenis, dat wij de algemene kerk geloven. Maar volgens de Latijnse tekst, die hier en daar van de Franse afwijkt, belijden wij de éne, heilige, algemene kerk te geloven.

Toch moet men hier niet uit afleiden, dat „een” en „één” (of „de” en „één”) in de tijd van de Reformatie blijkbaar naast elkaar gebruikt worden.

In de officiële tekst van het Apostolicum, zoals deze voorkomt in het Lutherse Konkordienbuch ontbreekt een telwoord. Eveneens in de geloofsbelijdenis, zoals deze in de Heidelbergse Catechismus is opgenomen (Zondag 7).

En wie er nog aan twijfelt vindt het overtuigend bewijs in zondag 21. Daar wordt immers niet gevraagd: Wat gelooft gij van de éne, heilige, algemene christelijke kerk, maar: Wat gelooft gij van de heilige, algemene christelijke kerk.

Uit de werken van Ursinus en Olevianus, waarin het Apostolicum verklaard wordt, blijkt trouwens ook, dat zij niet van mening waren, dat er een telwoord staat. Men vergelijkte de „Grote Catechismus” en het „Schatboek” van Ursinus, en de „Verklaring der apostolische geloofsbelijdenis” en „Het wezen van het genadeverbond” van Olevianus.

De conclusie blijft, dat het woord „een” in het Apostolicum niet als een telwoord op te vatten is. Hoe zou het toch komen, dat het zo verleidelijk is om „één” te lezen?

Wellicht spreekt de bijbelse visie op de eenheid van de kerk daarin mee. Misschien speelt ook de gedachte aan de „Una sancta” een rol.

En dat is maar niet een idee. Het is een werkelijkheid, die wij op grond van Gods Woord belijden.

Tot de schat van de kerk der eeuwen behoort ook de zgn. belijdenis van Nicea met de woorden: En één, heilige, algemene en apostolische kerk (et unam, sanctam, catholicam et apostolicam ecclesiam).

In de tijd, waarin dit symbool ontstond, was het beslist niet overbodig, dat behalve de heiligheid en de katholiciteit ook de eenheid en de apostoliciteit van de kerk uitdrukkelijk werden beliden.

En wij stemmen er nog van harte mee in! Maar het Apostolicum lezen wij, zoals het vanouds gelezen en verstaan is.

Alleen zou nog te overwegen zijn, of de tekst van het credo ook niet als volgt weergegeven zou kunnen worden: Ik geloof de heilige, algemene (christelijke) kerk.

Deze vertaling is onlangs voorgesteld door Prof. dr J. N. Bakhuizen van den Brink. Hij meent, dat het bepaalde lidwoord zonder nadruk de voorkeur verdient boven het onbepaalde, omdat het uitdrukking geeft aan de enigheid en volstrektheid van de kerk van Christus.

Men zou dan ook moeten zeggen: de vergeving der zonden, de wederopstanding des vleses en het eeuwige leven.

Met wijzigingen dient men echter voorzichtig te zijn.

Het ging in dit Wekker-artikel alleen over de juiste lezing van een passage van de belijdenis.

Er wordt niet mee bedoeld, dat men minder aan de eenheid der kerk zal denken.

Dat wij in het Apostolicum lezen wat er staat, neemt niet weg, dat ook de eenheid van de kerk voor ons een geloofszaak is, waar wij niet genoeg ernst mee kunnen maken!

C. V.

VAN HIER EN GINDS

Archief van Bar Kochba

De archieven van Bar Kochba zijn in de woestijn van Judea gevonden door een archeologische expeditie die daar in het begin van dit jaar opgravingen verrichtte.

De archieven bevatten elf brieven van Bar Kochba, de leider van de opstand tegen de Romeinen in 135 v. Chr. Zeven van die brieven zijn reeds geopend, waaronder twee die in het Grieks zijn geschreven. De rest van de brieven is in het Aramees gesteld. Vier der brieven moeten nog worden geopend; de meesten bevatten bevelen van Bar Kochba.

De archieven werden ontdekt in een lederen damestas, die ook draad, een spiegel, cosmetica en andere damesartikelen bevatte. De tas bevatte tevens een bundel brieven op papyrus, die Bar Kochba's correspondentie bleek te zijn.

De ontdekking werd gedaan door een groep o.l.v. prof. Jadin, een van de vier groepen die de Judeese woestijn in de nabijheid van de Dode Zee uitkammen op resten en rollen uit de Judese opstand. De brieven werden gevonden in een hooggelegen grot boven het ravijn van Chewer, dat naar de Dode Zee leidt. Dit ravijn diende als schuilplaats voor de laatst overgeblevenen van de verzetstrijders en prof. Jadin gelooft dat de brieven geschreven werden voordat de opstand werd neergeslagen en dat zij werden verborgen door een onder-commandant genaamd Jehonatan Bar Baja'a tot wie zij zijn gericht.

Drie der brieven zijn goed bewaard gebleven;

in twee ervan ontbreekt geen enkel woord. Drie andere zijn helaas slechts fragmentarisch. De zevende brief is eveneens geheel bewaard gebleven en is geschreven op zeer fijne houtplaat. Zij bevatten hoofdzakelijk bevelen aan Bar Baja'a tot het requireren van voedsel en het arresteren van verschillende personen. Bar Kochba dreigde met de strengste straffen indien zijn orders niet opgevolgd werden.

Premier Ben Goerion, de chef-staf Chaim Laskow, leden van het kabinet en vooraanstaande personen uit Israëls culturele en politieke leven waren aanwezig bij de uiteenzetting van prof. Jadin, die plaatsvond tijdens een receptie ter ere van de archeologische expeditie. De aanwezige ca. 300 personen huldigden prof. Jadin met groot applaus na diens mededeling over de ontdekking van de Bar Kochba brieven.

KERKNIEUWS

Aangenomen naar Urk: T. J. Boersma te Drogeham; naar Tiel-Zaltbommel: T. J. Keegstra te Waardhuizen.

Afscheid. Met een preek over 1 Cor. 1: 23 nam Ds K. Deddens afscheid van de gemeente van Leerdam.

Ger. Kinderbescherming. „Een arme weduwe”.

Eenige tijd geleden kwam ik in aanraking met een instelling waar imbeciele kinderen verpleegd werden. Het meisje dat bezocht moest worden was stom en geestelijk zó gestoord, dat het niet mogelijk was enig contact met haar te krijgen. Een verpleegster had ons reeds voorbereid. Zij vertelde nog dat dit meisje onder het groepje verpleegde kinderen een beschermster had. Dit kind, dat in een wat betere conditie verkeerde, waakte als een moedertje over haar en omringde de stakker met allerlei kleine zorgen die ze zich door anderen uit de handen liet nemen.

Het was ontroerend te zien, hoe dit kleine vrouwtje, dat zelf in de mist leefde, haar hand uitstak om de andere, die nog hulpbehoevend was dan zij zelf, te leiden, te beschermen, haar wél te doen. Zij was op deze donkere plaats een vriendelijke ster die glans verspreidde en het zelf niet wist.

Een paar weken later bezochten we een rusthuis voor bejaarden. Het bezoek gold een oude zuster, die de leeftijd der sterken reeds enige jaren achter de rug had. Haar geest was nog helder, maar ze was min of meer hulpbehoevend. En zie, bij haar troffen we een andere zuster aan, die flinker en kordater was dan zij. Deze zuster had de taak op zich genomen om de gebrekkige vrouw tot een hand en een voet te zijn. Ze hielp haar bij het wassen en kleden, maakte korte wandelingen met haar, voetje voor voetje, omringde haar met zorg en liefde. Dat bezoek was een verkwikking.

Naar menselijke maatstaven was het bestaan van hen grijs en eentonig. Het tehuis waarin zij woonden was zeer eenvoudig, bij het sobere af. Maar ze hadden het goed met elkaar en vertelden met gloed in de oude ogen van het Licht, zo groot, zo schoon, dat heel hun leven overglansde.

Dat tehuis voor imbecielen en dat tehuis voor ouden van dagen lagen buiten het bruisende leven. Maar op die plaatsen zagen we de schoonheid en de rijkdom van het God liefhebben boven alles en de naaste als zichzelf.

Wie de Heere liefheeft en dient is geen dorre boom, op welke plaats hij ook staat. Hij moet vrucht dragen, niet het minst vruchten der barmhartigheid zoals ons een girostrookje toonde waarop stond, dat via de broeders diakenen „een arme weduwe” haar bijdrage zond voor het Eigen Tehuis van de

Stichting Gereformeerde Kinderbescherming, C. van Maasdijkstraat 17, Utrecht. Postgiro 52325.

Ontvangen t/m 31 december 1960.

Aantal		
50	Van kerken	f 25.759,50
164	Van particulieren	f 3.979,17
		f 29.738,67

Van 11 kerken ontvingen wij toezeggingen. Voor 1960 is dit een heel mooi resultaat en wij danken allen hartelijk die hiervoor geofferd hebben.

Wij zijn er echter nog niet. Dit is nog „maar” het 10e deel van het benodigde bedrag.

Onze wens is dan ook voor 1961 dat wij ons mogen verblijden over een grote stroom van giften, zodat wij zo spoedig mogelijk mogen beginnen te bouwen aan het t(e)huis van onze kerkjeugd.

Het bestuur.

Ds F. Kouwenhoven. Voor zijn bezoek aan Nederland ter informatie omtrent de situatie in Canada hoopt ds Kouwenhoven van Toronto op zaterdag 14 januari a.s. in de loop van de ochtend op Schiphol aan te komen. Zijn logeeradres tijdens zijn verblijf in Nederland zal zijn: p.a. mevr. C. Kouwenhoven, Oosteinde 28, Voorburg.

Voor het vervullen van preek- en spreekbeurten kan men zich na 14 januari tot dit adres of

tot de Gereformeerde Emigratie Stichting te Utrecht, Thomas á Kempisweg A 32, wenden. Tot zijn vertrek naar Nederland is het adres van ds Kouwenhoven: 88, Newton Drive, Willowdale, Ont., Canada. Er is reeds een aantal verzoeken om preek- en spreekbeurten binnengekomen, zodat niet bij voorbaat vast staat dat aan de nog binnenkomende verzoeken alle kan worden voldaan.

Evenals ds Loopstra vorig jaar is o.m. ook het doel desgewenst voorlichting te geven over de uitzending van Jonge Boeren gedurende 9 maanden in 1961. De resultaten van de vorige uitzending waren in elk opzicht gunstig, hetgeen de jongelui, die nu teruggekeerd zijn in Nederland bevestigden. Zij, die voor de uitzending in april 1961 in aanmerking willen komen doen beter niet te wachten tot ds Kouwenhoven hen ingelicht heeft, daar de aanvragen op 15 februari moeten zijn ingediend door de Gereformeerde Emigratie Stichting. Het doorgaan van het vertrek kan alsnog afhankelijk gemaakt worden van later verkregen inlichtingen.

Verzoekschrift Uithuizen. 4e opgave (3-1-61). De kerken van Wetsinge-Sauwerd (P.S. Groningen); Blija (P.S. Friesland); Zuidlaren (P.S. Drenthe); Marknesse (N.O.P.) (P.S. Overijssel-Gelderland); Hilversum en Bunschoten-Spakenburg (P.S. Utrecht); Zwijndrecht (P.S. Zuid-Holland).

Homewood-Carman. De kerk van Homewood-Carman (Canada) ontving gratis van de United Church te Roland het door deze kerk niet meer gebruikte orgel. Met blijdschap en dankbaarheid aanvaardde de kerkeraad deze gift.

Enkele broeders hebben het orgel, dat gedeeltelijk een pijporgel is, naar het eigen kerkgebouw overgebracht. Voordat het in gebruik kan worden genomen, moet het gestemd en nagezien worden.

Adressen. Blija: P. Slager, Unemaloane 4, Blija; **Driesum:** F. de Vries, K 167e, Driesum; **Lemelerveld:** E. J. Dijk, A 45a, Lemelerveld; **Oosterbeek:** H. P. Luursema, Mariëndaal 10 via tel. 2981; **'s-Gravenhage-Oost:** G. Heine, Oostduinlaan 165, 's-Gravenhage, tel. 775354; **Kralingse Veer** (diakonie): J. Bakker, v. Ruysdaelstraat 2, Krimpen a.d. IJssel (postrek. 48849); **Hoogkerk:** B. van der Meer, Oranjesingel 20, tel. 05900 - 65476; **Mariëberg:** W. Tempelman, L 146, Beerzerveld; **Tiel-Zaltbommel:** H. van Weelden, Kokskampweg 16, Zaltbommel, tel. 04180 - 480; **Monster:** W. Geleynse, Rijnweg 248, Monster; **Trebeek:** P. Plieger, Amsterdamstraat 12, Heerlen; **Leiden:** J. A. Burger, Meyerskade 4, Leiden, tel. 24125 (01710); **Heerenvveen:** Ds J. van Dijk, Burg. Falkenaweg 126, Heerenvveen, tel. 05130 - 2892; scribe: H. N. van der Berg, Heerenacker 21, Gorredijk; diakonie: C. Kooistra, Jousterweg 24, Nijehasse; **Middenmeer:** E. H. Zuidhof, Ulkeweg 10, Middenmeer, tel. 02277 - 223; **Haarlem** (scribe): G. Blijdorp, Terheidenstraat 7, Haarlem, tel. 02500 - 17979.

GRONINGEN - U.L.O.

Het bestuur van de Geref. Schoolver. vraagt zo spoedig mogelijk voor de Bilderdijk-Ulo-school, Vechtstraat 84 een

LER AAR

liefst akte Duits.

Geref., Geref. vrijg. of Chr. Geref.

Volte kans op woning.

Nieuw schoolgebouw. Verpl. k. besl. v. toep. Sollicitaties aan het hoofd, de heer R. Schierbeek, G. Borgesuslaan 33, tel. 27538 (05900).

Regelprijs 20 cent per m.M.

Bij contract reductie.

ADVERTENTIE-TARIEF:

FAMILIEBERICHTEN:

Regelprijs 15 cent per m.M.

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op giroreken. 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen, Zeist, met vermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfj. - f 10.- p. j. Studenten abonnement f 6.- per jaar.

Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404-2452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerwerk